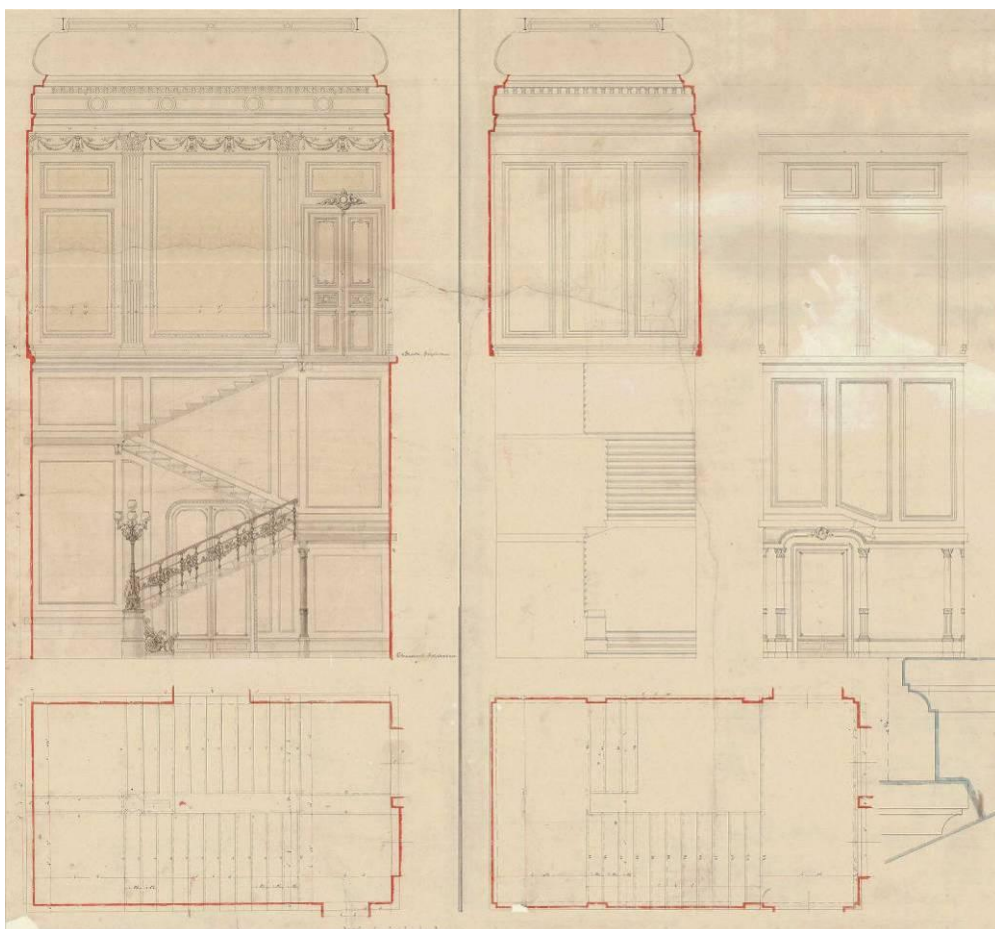

A térszervezés változásainak elemzése a Károlyi Lajos-palotán keresztül

1. ábra: beazonosítatlan Ybl-tervek közül megtalált: a Károlyi Lajos-palota főlépcsőjét ábrázoló részletrajz: Budapest Főváros Levéltára XV. 17. f. 331 a29 16

Szerző: Patak Gergely

Építésmérnök konzulens: Dr. Fekete J. Csaba

Történész konzulens: Sávoly Tamás

A TÉRSZERVEZÉS VÁLTOZÁSAINAK ELEMZÉSE	
A KÁROLYI LAJOS-PALOTÁN KERESZTÜL	1
BEVEZETŐ, AZ ELEMZÉSI MÓDSZER ISMERTETÉSE	3
KÁROLYI-PALOTA A PALOTANEGYEDBEN, ÉS A MEGBÍZÓK ÉS TERVEZŐK KAPCSOLATÁBAN	3
KÁROLYI LAJOS-PALOTA RÖVID TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉSE	7
1. GRÓF KÁROLYI LAJOS ÉS ALAJOS IDŐSZAKA 1863-1894 KÖZÖTT	7
2. GRÓF KÁROLYI ALAJOSNÉ ÉS LAJOS IDŐSZAKA 1894-1919 KÖZÖTT	8
3. OLASZ KIRÁLYI KÖVETSÉG KORSZAKA 1920-1945 KÖZÖTT	9
4. A MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZEK SZÖVETSÉGÉNEK TERVE ÉS BIZOMÁNYI ÁRUHÁZ VÁLLALAT BÉRLETI KORSZAKA 1945-1965 KÖZÖTT	11
5. A MAGYAR KÖZMÉDIA TULAJDONÁBAN 1965- NAPJAINKIG	12
MÓDSZER A TÉRSZERVEZÉS VÁLTOZÁSÁNAK ELEMZÉSÉRE	15
YBL MIKLÓS NÉGY TERVVÁLTOZATA	16
1. ELSŐ AJÁNLATI TERV	16
2. MÁSODIK AJÁNLATI TERV	18
3. HARMADIK AJÁNLATI TERV	19
4. NEGYEDIK AJÁNLATI TERV	20
5. A PALOTA 1876-OS ÁLLAPOTA	22
6. AZ 1898-AS ÁLLAPOT	25
7. A PALOTA 1966-OS ÁLLAPOTA	27
8. A PALOTA 2013-AS ÁLLAPOTA	29
SAJÁT TERV AZ ÉPÜLET KORÁBBI TÉRSZERKEZETEIHEZ KÖZELÍTVE	31
ÖSSZEFOGLALÁS	35
BIBLIOGRÁFIA IDŐREND BEN	37
PERIODIKÁK JEGYZÉKE	40
KISNYOMTATVÁNYOK JEGYZÉKE	43
KÉPEK JEGYZÉKE	44
FILMHÍRADÓK JEGYZÉKE	55
TERVANYAGOK JEGYZÉKE	57

**(ÁBRAGYŰJTEMÉNY KÜLÖN MELLÉKLETKÉNT TARTALMAZZA A
TANULMÁNYBAN MEGJELÖLT 37 DARAB ÁBRÁT)**

Bevezető, az elemzési módszer ismertetése

Dolgozatom témája Károlyi Lajos és fia Alajos budapesti palotája, amely a Pollack Mihály tér és Múzeum utca sarkán áll a Palotanegyed egyik első pesti főúri városi palotájaként. **(2. ábra)** Az épületet 1863-ban kezdték el építeni, Ybl Miklós tervei szerint. A 150 éves palota évfordulója, és Ybl születésének 200 centenáriuma adja dolgozatom egyik apropóját.

Személyes kötődésem a palotával korábbi TDK-dolgozatom kapcsán alakult ki, amikor a felülvilágított terek szerepét vizsgáltam a magyar és európai főúri magánépítészetben. Ez a műemléki épület egyike a korai magyar üveg-vasszerkezetes felülvilágított palotáknak, mely központi tere téli kertként, majd hallként volt berendezve. Egyedülálló módon ez a fedett udvar – habár romjaiban - máig fennmaradt, az épület szinte egyetlen történeti tereként.

A jelenleg méltatlanul alulhasznosított épület felélesztésére javaslatot adok azzal, hogy tervet készítek Pazár Béla konzulens szakmai segítségével.

Dolgozatom fő váza az épület térszervezésének változatait mutatja be. Egyrészt Ybl Miklós négy különböző, egymásra épülő koncepcióját rendeztem sorba, és elemeztem az építészeti program és térkapcsolatok változásaiban. Másrészt a 150 év megvalósult és meg nem valósult átalakítási tervét analizáltam, hogy ugyanazon fizikai keretek között milyen változtatások mentek végbe a téralakítás és a funkciók csoportosítása szempontjából.

Károlyi-palota a Palotanegyedben, és a megbízók és tervezők kapcsolatában

Károlyi Lajos palotájának szűkebb környezete a Palotanegyed, mely a régi pesti városfalon kívül, Józsefvárosban, a Kecskeméti és Hatvani kapu között helyezkedett el, ma a Múzeum körút-Üllői út-József körút-Rákóczi út határolja le. A negyed egységes historizáló, magas presztízsű beépítése a XIX. század alatt alakult ki.¹ Fejlődésében közrejátszott az 1838-as árvíz, és azt követő gyors újjáépítési hullám, a Múzeum körút közművesítése, a Fűvészkert telepítése a mai Trefort-kert helyén, és a Rákospatak rendezése mely a negyedet észak-déli irányban keresztülvágtá. A terület két meghatározó épületét József nádor kezdeményezésére emelték: a Magyar (Nemzeti) Színházat 1835-1837 között (építész: Zitterbarth Mátyás) és a Magyar Nemzeti Múzeumot 1837-1844 között (építész: Pollack Mihály). A Múzeum mögötti Ötpacsirta utcában (mai Pollack Mihály téren) épült fel 1857-1858-ban Ybl Miklós tervei alapján a Nemzeti Lovarda. A Múzeumkertet északi oldalról határoló Főherczeg Sándor utcában (mai Bródy Sándor utcában) pedig rekordidő alatt, közel

¹ Pilinyi Péter: A Józsefváros története 1848-1896/ 25-32. o

100 nap leforgása alatt épült fel 1865-ben az ideiglenes Országháza, akkori Képviselőház, mely ma az Olasz Kultúrintézetnek ad otthont.

1865-re a Józsefváros Palotanegyede a politikai és kulturális intézmények budapesti központjává alakult. A terület nyújtotta szórakozási (Magyar Nemzeti Múzeum, Magyar Nemzeti Színház stb.), és sportolási (Nemzeti Lovarda, Nemzeti Tornár Egylet) lehetőségek, igen népszerűvé tették a polgárosodó társadalmi rétegek számára, akik sorra építették be a negyedet városi bérpalotákkal, bérházakkal. Mivel az Ybl által tervezett új Képviselőház szűkösnek bizonyult, így gyakran a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében ülésezett a '48-as népképviselői országgyűlés felső háza, míg az alsóház a Nemzeti Lovardába vonult vissza tanácskozni. Egészen a Duna-parti Parlament átadásáig, a Józsefváros „kormányzati” épületei a politikai életben központi szerepet kaptak. Így vált a polgárság mellett a politikai életben részt vállaló arisztokrácia központjává is a terület.²

Gróf Festetics György és gróf Károlyi Lajos volt az első két felsőházi nemes, aki építkezésbe kezdett, hogy Bécs mellett itt, a pesti országház szomszédságában is városi palotát emeljen magának és családjának. Innen az elhíresült Festetics-mondás: „Egy magyar mágnásnak nem lehet Bécsben palotája anélkül, hogy Pesten is ne legyen”. A két palota a Múzeumkerttel szemben a mai Pollack Mihály tér két sarkára épült, szinte egy időben 1862-től a Festetics-, 1863-tól a Károlyi-palota Ybl Miklós tervei alapján. **(3. ábra)** Ezzel a gesztussal adták meg a hívó szót arra, hogy a fővárosba költöző arisztokraták egy része itt, a Nemzeti Múzeum környékén találjon magának szállást. Ezzel a párizsi Fouburg Saint-Germain beépítéséhez hasonló kertes paloták sora született a politikai élet városi színpadán.³

1863. március 9-én vásárolta meg **nagykárolyi gróf Károlyi Lajos**⁴, nyitrai főispán azt a két ingatlant a Nemzeti Múzeum háta mögött, amelyen főúri palotáját szándékozott felépíteni. A Nemzeti Lovarda melletti közel 1050 négyszögöles két telek, 16.000 osztrák értékű Forintért került a gróf tulajdonába. Ybl Miklós építész bízta meg városi palotája tervezésével. A Károlyi-család és Ybl kapcsolata több korábbi családi megbízásra vezethető vissza. Munkái alapján, akár nevezhetjük őt, a Károlyi-család házi építészeének is.

Időrendben Ybl Miklós munkái a Károlyiak szolgálatában 1866-ig: Kaplony, új Károlyi-mauzóleum 1842-1847; Fót, Károlyi-kastély átalakítása és a park pavilonjai 1845-

² Budapest lexikon. Budapest, 1993. Akadémiai Kiadó/Józsefváros, 624-628. o

³ Ilyen beépítés szerint épült a Festetics György-palota, a Károlyi Lajos (Alajos)-palota, a Pálffy-palota és az Almássy-palota is.

⁴ Károlyi Lajos (Bécs, 1799. szeptember 15 – Bécs, 1863. augusztus 28.) csongrádi, abaúji, majd nyitrai főispán, szatmári királyi postamester. Gróf Széchenyi István barátja és munkatársa, az Akadémia alapító-támogatója. Forrás: Pálmány II. 1088. o. A festmény, melyről a fotó készült Károlyi József (1942-) jóvoltából került hozzánk Tótmegyerről.

1849; Fót, római katolikus templom, iskola és plébánia 1845-1855; Nagykároly, Károlyi-kastély átalakítása 1847; Füžerradvány, Károlyi-kastély átalakítása 1857-1859; Budapest, IX. Üllői út 17-19., Károlyi György palotájának átalakítása és emeletráépítés 1859-1862; Fehérvárscurgó, Károlyi-kastély átalakítása 1860-as évek; Parád, Károlyi-kastély átalakítása 1862-1872, 1885-1888; Tótmegyer, kastély átalakítás 1866-ban.⁵

A pesti Károlyi Lajos-palotájáról a tervanyag jelentős része 1863 és 1866 között készült. A 194 darab tervlap, jelenleg a Budapest Fővárosi Levéltárban található.⁶

Kutatást végeztem a Magyar Nemzeti Levéltárban a Károlyi család és az Ybl család dokumentumaiban is, azonban a főúri család építésszel folytatott elsődleges forrásait, levelezésüket a palotáról még nem találtam meg.

A tervlapokon az igényváltoztatások nyomon követhetőek. E szerint Ybl Miklós négy különböző ajánlati tervet dolgozott ki. **(4. ábra)**

A tervezésről Ybl Ervin, Ybl Miklósról írt monográfiájában olvashatunk⁷. Az építkezés alatt Ybl Miklós építész 1864 novemberében Londonban és Párizsban is megfordult tanulmányi útja során. A külföldön nyert inspirációit hazatérése után az újabb tervekben jelenítette meg: a megépült Károlyi-palota sarok-manzárdokkal tagolt, élénkebb franciás tetejével, francia neoreneszánsz kastély jellegű lett.

Ybl-nek az volt a terve, hogy a palota kívül-belül magyar munka legyen. Ezért kérte fel *Wechselmann Ignác*⁸ kivitelezőnek, *Schröfl [Schäffer Károly]*⁹ szobrászt, *Kehrlendorfer József kőfaragót a külső enteriőr, Heinrich Ede*¹⁰ és *Lotz Károly*¹¹ magyar festőket a belső enteriőr elkészítéséhez.

⁵ Ybl Miklós. Az építészet mesterei. válogatta és szerkesztette: Gerle János és Marótyz Kata, Budapest, 2002. Holnap kiadó

⁶ Budapest Főváros Levéltára (ettől kezdve BFL) XV. 17. f. 331. b. 55./1-156-os jelzetek.

⁷ Ybl Ervin: Ybl Miklós. Budapest, 1956. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat 38-40 o.

⁸ Wechselmann Ignác, lovag (Nicolai, Porosz-Szilézia, 1828. szeptember 22 – Pest, 1903. február 17) Műépítész és filantróp. Berlinben és Bécsben tanult. 1856-ban Budapesten telepedett le, ahol Ybl Miklós oldalán kivitelezett. Így az ő művei a várkerti építkezés, a vámpalota, a régebbi egyetemi épületek és az egyetemi könyvtár stb.. A Wechselmann-féle Vakok Intézete 1908 óta áll fenn. Az eredeti Wechselmann Intézet által alapított palotáját eladták. Forrás: Magyar Zsidó lexikon. Budapest, 1929. A Magyar Zsidó Lexikon Kiadása 957. oldal, Vasárnapi Újság. 1903. február 22. 50. évfolyam, 8. szám 123.o.

⁹ Schäffer Károly (1833 – Budapest, 1911. október 11.) Szobrász. 1860 és 1880 között díszítőszobrászként működött Pesten. Önálló mesterként tűnik fel 1866 körül Pesten. 1866-ban részt vesz a Széchenyi-szobor pályázaton, és 1883-ban a Keleti Pályaudvar díszítőmunkáit végzi. Forrás: Művészeti Lexikon, felelős szerkesztő: Lata Edit, Budapest, 1965. 203. o.

¹⁰ Heinrich Ede festő (Pest, 1819 – Milánó, 1885. január 26.) festőművész, Magyar festők és grafikusok adattára. Szerk. és gyűjtötte: Seregélyi György Szeged, 1988. vagy a Művészeti lexikon. Fel.szerk.: Lata Edit Budapest, 1965. Akadémia Kiadó VU 1885. február 1.

¹¹ Lotz Károly (Homburg von der Höhe, 1833. december 16.- Budapest, 1904. október 13.) festő. Német apjának korai halála után magyar származású anyja hazajött kisgyermekével szülőhazájába, Magyarországra. Szobrásznak készült, majd festeni tanult Marastoni Jakabnál és Weber Henriknél. 1852-ben

Az építkezés Károlyi Lajosnak 1863. augusztus 28-án történt halála megakasztotta. Ezt követte Ybl tanulmányútja. A palota építkezését végül özvegy Károlyi Lajosné gróf Kaunitz Ferdinanda és fia, Károlyi Alajos, mint társ megbízó fejezte be. A fogadótermek befejezése Ybl halála után az 1890-es évekre maradt.

A belsők átalakítását özvegy Károlyi Alajosné¹² vállalta magára 1894-ben. Ekkor kérte fel Ludwig Behr¹³ német belső építészt a feladatra.

A palotáról szóló a Magyar Iparművészetben megjelent tudósítás végigvezet a palota új belsőterein: a gobelin ebédlőszalonon, Zöld fogadószalonon, tükörfolyosón, és táncteremen.¹⁴ Ezek a földszinti reprezentatív fogadóterek a földszint északi traktusában voltak. Behr 1897-re már a korban divatos XV. Lajos stílusában neorokokó ízlésben alakította át a tereket. Behr átalakítja a külsőt is, eltűnnek a homlokzatról a puttók.

Az Olasz követség bérlőként 1920-tól 1944-ig használja a palotát, így a főúri rezidencia a diplomáciai élet gyakori fogadásaira, nyilvános eseményeire lett átalakítva. A második világháború során elpusztult a belső tér nagy része.

A romos épület hasznosítására először az 1951-ben megalakult Magyar Építőművészek Szövetsége tartott igényt új székháza létrehozásakor. Ettől a szándékától elálltak, s így ideiglenes helyreállítás és hasznosítás céljára a Bizományi Áruház Vállalata kapta meg a romokat raktározásra 1952-től. Nyilván ezeknek a raktározási igényeknek nem kedvezett a nagyon tagolt eredeti belső térszerkezet, így sok terét egybenyitották, és a tárolási igény miatt nem készültek belső burkolatok sem.

1966-1986 között a Magyar Közmédia megbízói igényei közt a palota átalakításával a Rádió kiegészítő hangversenytérme szerepelt. Ezekben a tervekben az alapkoncepció közös

Bécsbe ment, ahol K. Rahl tanítványa, majd munkatársa lett. Mesterével együtt számos falképet festett főúri és nagypolgári palotákban. 1864-ben részt vett a bécsi Fegyvermúzeum lépcsőházának kifestésében. Itthoni korai képeit az Alföld romantikája ihlette, később nagy képfeladatokhoz jutott. 1864-ben a Vigadó lépcsőházának falfestményeivel nagy sikere volt. Ezután számos főúri, állami és egyházi megrendelést kapott. 1873-ban a Vigadó éttermének 28 medaillonját készítette. 1874-ben Than Mórral együtt készítette az Magyar Nemzeti Múzeum lépcsőházának festését. 1883-ban a Mintarajziskola tanára, 1896-tól pedig a második festészeti mesteriskola vezetője. Forrás: Magyar Életrajzi Lexikon II. kötet, 90-91. o.

¹²Károlyi Alajos grófné született gróf Erdődy Franciska (Prága, 1842. október 24. - Stomfa, 1927. augusztus 12.)

¹³ Behr Lajos, Ludwig Behr (Heidingsfeld, Würzburg 1863. augusztus 16. – Tutzing, 1945. január 18.) német építész, lakásberendező festő. Ifj. Károlyi Lajos 1894-ben hívta Budapestre, s megbízta az Eszterházy u. 40. szám Károlyi palota berendezési munkálatainak befejezésével. Felesége, Scholtz Anna, Scholtz Róbert díszítő festő leánya, Meinig Artúr építész korábbi felesége. A Parlament belső munkálatain, Erdődy György országbíró budai palotájának is dolgozott. Forrás: 1. Szentiványi Gyula adatgyűjtése az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetének lexikongyűjtemény cédulakatalógusából. 14. kötet B. E. mester - Bencsik Pál 90. lap 2. H. Gaál A.: Gróf Károlyi Alajos palotája = Magyar Iparművészek 1897 – 1898. I. évfolyam 5. szám 210 – 214. o. (képekkel) 3. Népszabadság Online: Soltzék emlékvesztő családtörténete <http://nol.hu/archivum/archiv-104343?ref=sso> (2013. április 12.)

¹⁴ Gaál Adorján, H[atvani]: Gróf Károlyi Alajos palotája = Magyar Iparművészet, 1897-1898. 210-214. o.

volt, melyet Nánási Sándor dolgozott ki először. A szándék az volt, hogy a műemlék Károlyi-palotát részben rekonstruálva, részben áttervezve, egy reprezentatív fogadótérre, előcsarnokká alakuljon át a palota, mely előtere lett volna egy hatalmas, az egész kertet kitöltő hangversenyeremnek és stúdió komplexumnak. Azonban a gazdasági és kulturális igények nem kedveztek a terveknek, így csak távlati gondolat szintjén maradt, míg az épületben továbbra is 2013-ig raktározás folyt és egyéb kiszolgáló terek költöztek be, mint az elektromos központ, javítóműhelyek és szerkesztőségek.

Károlyi Lajos-palota rövid történeti áttekintése

1. Gróf Károlyi Lajos és Alajos időszaka 1863-1894 között

Gróf nagykárolyi Károlyi Lajos, nyitrai főispán bízta meg Ybl Miklóst a pesti palota tervezésével az 1863. március 9-én megvásárolt telkekre. A gróf korai halála (1863. augusztus 28.) még nem láthatta a palota elkészültét. Az épület elkészítését fia, Károlyi Alajos¹⁵ folytatja.

1866 decemberében már az épület szerkezetkész, homlokzati díszei és üveg szerkezetű felülvilágított belső udvara már áll.¹⁶ 1868-as cikk már a palota belső kialakításról olvashatunk.¹⁷ 1873-ban Hevesi Lajos könyvében már a Pesti látnivalók III. sétájában, tette ismerté a palotát.¹⁸

A palota kapuit először 1876. május 14-én nyitotta meg a „A Magyarországi Árvízkárosultak javára rendezett Műipari és történelmi emlék-kiállítás alkalmából. A kiállításon a Magyar Nemzeti Múzeum és az arisztokrata családok által felajánlott történeti értékű műtárgyak kerültek bemutatásra. A megnyitó fényét a magyar származású belga királyé jelenléte is emelte.

1880. május 4-7-között a palota újból a jótékonyág csarnokává alakult. Itt rendezték meg a Tavasz-ünnepélyt a „vörös kereszt” nőegylet és bölcsőde, a gyermekmenhely, a

¹⁵ Gróf Károlyi Alajos (1825-1889) londoni követ és az Aranygyapjas Rend tulajdonosa volt. Kiváló és tudatos műgyűjtő, Pazar palotáját ezüstökkel, remek képekkel, hatalmas porcelánokkal díszítette. = Széthullott műgyűjtemények : Magyarország kulturális öröksége szisztematikus pusztításának bemutatása véletlenül fennmaradt archív fényképek alapján : Kiállítás, 1994. Mravik László, Helikon Kastélymúzeum, Keszthely, Appendix: Gróf Károlyi Alajos palotájának bemutatása

¹⁶ Gróf Károlyi Alajos palotája a Nemzeti Múzeum mögött és Haske rajza, Buxbaum-Schwartz rézmetszete = Magyarország és a Nagy Világ. Politikai, Ismeretterjesztő és Szépirodami Képes Hetilap. Pest, Felelős szerkesztő: Balázs Sándor II. évfolyam, 49. szám, 1866. december 9 769. o. lásd még: Képes Világ 1868. február, 181.o. 15X23 cm

¹⁷ lásd 16. jelzet: Képes Világ 1868. február, 181. o. 15X23 cm

¹⁸ Hevesi Lajos: Budapest és környéke. [Budapest], 1873, 107-108. o.

homeopathikus- és gyermekkorház javára. A négy napos eseményen hangversenyt is adtak, valamint a királyi pár is megjelent. Az eseményt saját lap megjelenésével is hirdették.

1888. szeptember 22-én Károlyi Lajos¹⁹ gróf lett ingatlantulajdonosként bejegyezve, egy évvel később, 1889. december 26-án Tótmegyeren meghalt apja, Károlyi Alajos.

1894. február 11-én harmadszor is a jótékonyági rendezvényt adtak a palotában, ezúttal a Fehér Kereszt egyesület javára. A palota középpontja a fedett udvar volt, amely állandó téli kertül szolgált. Ebben az udvarban volt a bazár. A bazár szomszédságában az empire-terem büfének volt berendezve. A Károlyiak azzal zárták a nyilvános eseményt, hogy bejelentették: A palota díszterme, csak akkor nyílik meg újra a főúri társaság előtt, ha majd ifjabb gróf Károlyi Lajos, aki akkoriban a bonni egyetem hallgatója volt, átveszi atyja örökét és a grófi ház vezetését.

2. Gróf Károlyi Alajosné és Lajos időszaka 1894-1919 között

Gróf Károlyi Alajos halálával az építkezések befejezését, és a belsők átalakítását özvegye Károlyi Alajosné²⁰ vállalta magára 1894-ben. Ekkor kérte fel Ludwig Behr²¹ német belső építésszt a feladatra.

1900 körül Weinwurm Antal készít fotósorozatot az emeleti grófi dolgozószobáról, a szalonokról és a földszinti kétoszlopos empír szalonról.

1902. március 4-én a palota tulajdonosának Károlyi Lajos grófnak²² és Széchenyi Hanna grófnőnek²³ házassági ünnepélye zajlott a palotában.

1919. január 23-a újabb fordulópont a palota életében. Dr. Szokoly Tamás az Országos Lakáshivatal palotareferensének közlése szerint, Károlyi Lajos Eszterházy utca 40. szám alatti palotáját, 16 grófi palotával együtt az állam számára lefoglalták.²⁴

¹⁹Károlyi Lajos, gróf (Meckleburg-Schwerin 1872. augusztus 10. – Friesach, 1965. május 23.) földbirtokos, vadgazda, császári és királyi titkos tanácsos, tábornok, főrendiház tagja. Fia Alajos grófnak, kitől annak 1889-ben bekövetkezett halála után a tótmegyeri, erdőváraljai, mogyorósi és misztótfalui uradalmakat felölelő, általa alapított hitbizományt örökölte. Tartalékos hadnagy a Nádasdy huszárezredben. A főrendiházba a királyi meghívólevelet 1900-ban kapta meg. 1902. március 4-én, Budapesten nőül vette Széchenyi Hanna grófnőt, Széchenyi Béla gróf koronaőr leányát. Igazgatósági elnöke a Nagykároly-somkúti vasútnak. Forrás: Sturm-féle Országgyűlési Almanach 1910-1915. 106. o.

²⁰ Károlyi Alajos grófné született gróf Erdődy Franciska (Prága, 1842. október 24. - Stomfa, 1927. augusztus 12.) Gudenus János-Szentirmay János: Összetört címerek. A magyar arisztokrácia sorsa és az 1945 utáni megpróbáltatása, Szeged, 1989, Mozaik Oktatási Stúdió

²¹ lásd a 13. jegyzetet

²² Károlyi Lajos életrajzi adatait lásd a 47. jegyzet. Fénykép Count Louis Károlyi, Hungary, illustrated, képes napilap, No 12. szám 1906. 05. 15. 1. o.

²³ Széchenyi Hanna grófnő (* Nagycenk, Sopron vm. 1872. október 14. - + Gmunden, 1957. november 1.) lásd 20. jegyzet = Gudenus

²⁴ Grófok, akiktől palotákat rekviráltak. = Új Szó 1919. január 23. 2.o. OSZK jelzet: FM3/4087 1. tekercs

3. Olasz királyi Követség korszaka 1920-1945 között

A Károlyiak a Tanácsköztársaság bukása után a palotát visszakapták. **1920-tól** a család az **Olasz királyi követség** részére adta bérbe az épületet. A család az emeleten két kertre néző lakosztályt tartott meg saját használatra,²⁵ és az olasz követekkel és családjukkal éltek együtt a palotában.²⁶

A követség vezetői voltak időrendben: herceg Gaetano Castagneto, gróf Durini di Monza Ercole, Mario Arlotta, herceg Don Ascanio Colonna, gróf Luigi Orazio Vinci Gigliucci, Giuseppe Talamo márkí Antenolfi di Massanova Marchese di Castelnuovo, Filippo Anfuso, Raffaello Casertano.

Ebből a korszakból fotók, hírek és filmhíradók maradtak fenn. Tervdokumentumok a feltételezhető átalakításról nincsenek. **1927-ben özvegy Károlyi Alajosné halála után a 2500 alkotásból álló műkincsgyűjtemény egy részét eladja a család**²⁷, és a belső terek bebútorozásában, díszítésében feltételezhetően az olasz követek ízlése és döntése is közrejátszott. Ennek ellenére Balogh Rudolf 1927-es enteriőrjei nagyrészt ugyanazokat a berendezéseket mutatja a földszinti reprezentatív terekben, mint 1898-ban. (Változtatás leginkább a téli kert és a kertbe vezető „budoár” zsúfoltabb bútorozásában tűnik fel).²⁸

1931. április 15-én Arlotta Liliana, a budapesti olasz követ leányának és Giovanni De Astis követségi titkárnak az esküvői fogadásnak színtere.²⁹

²⁵ gróf Károlyi József személyes beszámolója 2013. május 1-jén, budapesti látogatása alkalmával.

²⁶ VIII. kerület, Eszterházy-utca. 38-40. 5364 hrsz. Budapesti cím- és lakjegyzék 1873. tulajdonos: Nagykárolyi gróf Károlyi Alajos, főrendih. tag lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1885. Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1891-92. Nagykárolyi gróf Károlyi Alajos és gróf Károlyi Lajos, földbirtokos Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1894. és Budapesti cím- és lakjegyzék 1898. Károlyi Lajos (Tótmegyer) földbirtokos Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1902. Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1907-1908. gróf Károlyi Lajos, főrendiházi tag, Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1910. gróf Károlyi Lajos, főrendiházi tag, Tel. 55-91. Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1912. Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1913. Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1916. Tel. Józ. 4-38. Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1922-1923. VIII. kerület, Eszterházy-utca. 38 40. gróf Károlyi Lajos, gróf Károlyi Lajosné, magánzó, VIII. Eszterházy u. 38-40. Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1926. VIII. kerület, Eszterházy-utca. 38 40. gróf Károlyi Lajos főrendiházi tag, 5364 hrsz. 11.000 aranykorona (1917 évi novemberi alapbér évi összege, mint aranykorona érték) 5418 telekkönyvi betét, 856.70 négyszögöl, VIII. Eszterházy u. 40. Tel. Józ. 4-38. Lásd még: Budapesti cím- és lakjegyzék 1937-1938. gróf Károlyi Alajos-féle hitbizomány, VIII. Eszterházy utca 38-40. gróf Károlyi Lajos, VIII. Eszterházy u. 40. gróf Károlyi Sándor, VIII. Eszterházy u. 40.

²⁷ Széthullott műgyűjtemények : Magyarország kulturális öröksége szisztematikus pusztításának bemutatása véletlenül fennmaradt archív fényképek alapján : Kiállítás, 1994. Mravik László, Helikon Kastélymúzeum, Keszthely, Appendix: Gróf Károlyi Alajos palotájának bemutatása

²⁸ Balogh Rudolf felvételei: Durini di Monza gróf, budapesti olasz követ felségével és négy kislányával a követség kertjében, Durini di Monza Carla grófkisasszony nagy mezőkövesdi babájával, A követség Gobelines nagy ebédlője, Durini di Monza olasz követ dolgozószobájában, Budoár a követségi palota földszintjén, Kis ebédlő, A nagy előcsarnok, Pesti Napló, 1927. 07. 03. 72. o.

²⁹ Magyar Híradó 374. Forrás: www.filmintezet.hu/uj/hirado/.../index.php?... (2013. május 2.)

1942. május 1-jén a megszületett Károlyi József gróf,³⁰ akit szülei az Eszterházy utca 40. alatti palotába hoztak haza a kórházból. Az újszülött 8 hónapot töltött a palota falai között, mielőtt Tótmegyeri birtokukra vonultak vissza.³¹

A korszak gazdag diplomáciai eseménytörténettel rendelkezik, mely során megfordult itt többek közt Horthy Miklós kormányzó, III. Viktor Emmánuel olasz király, gróf Bethlen István miniszterelnök, Teleki Pál gróf miniszterelnök, bárchízi Bárczy István miniszteri tanácsos, Grandi olasz külügyminiszter, Walkó magyar külügyminiszter.

Rendeztek a követségen olasz-magyar vívóbajnokságot, gyász-szertartást az első követ herceg Gaetano Castagnetonak és Franco Vellani Dionisi haditudósító emlékére, szoboravatót, a fascio tagjainak felavatását, és filmbemutatót is. Számos szimpátia- és ellentüntetés is zajlott a kialakuló fasiszta hatalom budapesti palotája előtt.

Magyarország katonai megszállásakor a németek a kerten keresztül bejutottak a követség épületébe, és a képviselőt megszállták, a követség képviselőit letratóztatták és a német kaisersteinbrucki munkatáborba (Császárkőbánya, Ausztria) hurcolták.³²

A Károlyi család 1944-ben elmenekült Magyarországról Ausztrián keresztül Németországba. A II. világháború során a követség épülete a légi támadások egyik célpontja lett. A kiégés során a tető megsemmisült, a födémek beomlottak, az épület falai teljesen kiégtek. Csak a szerkezeti váz, a külső és átriumi homlokzat és a pince boltozatainak egy része vészelt át a támadást.

A tulajdonos hiányában a Károlyi-palotában az újjáépítés folyamata nem indulhatott el, mint a szomszéd palotáknál (volt Esterházy-palota, és volt Festetics-palota), amelyek már korábban állami tulajdonban kerültek.³³ Az épület tovább pusztult.

Az innen kivonulók nem hagytak meg benne a felhalmozott értékes bútortárból és gyűjteményekből semmit. A palota belseje teljesen kiégett.³⁴

³⁰ gróf Károlyi József (*Budapest, 1942. 05. 01 -) Gudenus -Szentirmay: Összetört címerek. lásd a 20. jegyzete

³¹ lásd a 25. jegyzetet

³² Részlet az 1944. március 19-én 12 óra 45 perckor tartott Koronatanács ülésének jegyzőkönyvéből. MOL K 27. 139 cs. 4. 69 Uo. 6–7. 70 Uo. 12–13. 71 Sergio Romano: 8 settembre, le due Italie a Budapest. La doppia fascia dell'ambasciata: badogliana e fascista.

http://archivistorico.corriere.it/2007/ottobre/19/settembre_due_Italie_Budapest_co_9_071019050.shtml. (Letöltve 2010. július 21.)

³³ A Magyar Országos Levéltárban Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1940. június 7. 4. bejegyzés Az ún. Esterházy-féle ingatlanok a Magyar Nemzeti Múzeum céljaira való megvásárlása tárgyában 1940. június 7. 4. bejegyzése szerint a Magyar Nemzeti Múzeum kapta meg 550000 Pengőért.

³⁴ Molnár Péter: Szövetségünk székháza = Magyar Építőművészet, 1953. 7-8. szám 197-203. o./Magyar Építőművészek Szövetsége/

4. A Magyar Építőművészek Szövetségének terve és Bizományi Áruház Vállalat bérleti korszaka 1945-1965 között

1948-ban a Károlyiak kiégett palotájának felelős szervezete a Fővárosi Tanács VB. VIII. kerületi Városrendezési és Építészeti Osztálya volt, Szanyi József vezetésével a Fővárosi Levéltári levelezések alapján³⁵.

A kiégett épületben az 1951-ben újjáalakult Magyar Építőművészek Szövetségének székházát szerették volna kialakítani. Az új székház terveit Molnár Péter építész készítette el.³⁶ Az épület felújításától végül a Szövetség elállt. A szomszédos Almássy-palota lett a Magyar Építőművészek Szövetségének új székháza.

A Fővárosi Tanács a volt Károlyi-palota hasznosításával több szervezetet is felkeresett, s végül 1952-ben megegyezett a Belkereskedelmi Minisztériummal,³⁷ hogy a Bizományi Áruház Vállalat bérelhette ideiglenesen az épületet raktározási célokra azzal a kötelezettséggel, hogy erre a használatra alkalmassá tegye a romokat³⁸.

Így a BÁV fejeztette be a vasbeton födémek, falak állagmegóvását, kialakítását. Ideiglenes fa tetőszerkezetet, vízszigetelést húzott a tetőtérre, és a raktározott műkincsek védelmében a hiányzó ablakok helyét befalaztatta kisméretű téglával az emeleten, majd a földszinten is. A kertben további raktárépületeket építtetett.

1958. 01. 01-étől kezdve a Károlyi Lajos-palota műemléki védettség alatt áll.

1962 júliusában a Gépipari Elektromos Karbantartó Vállalat központi székházának létesítése céljából igényt tartott a volt palotára, ám elállt szándékától.³⁹ A Városrendezési és Építészeti Főosztály továbbra is keresett más szóba jövő tulajdonost és méltó hasznosítást az épületre.⁴⁰

1962. szeptember 1-jén a Fővárosi Tanács VB. VIII. kerületi Városrendezési és Építészeti Osztályának műemlék felügyelősége megrendelte a KÖZTI (Fővárosi 1. számú Építőipari Vállalattól), hogy készítse el a palota műemléki kutatását és felmérését.⁴¹ A vállalaton belül Kacziba Ferenc tervező mérnök kapta a feladatot.

1965. május 6-án az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ kívánt Orvostudományi Könyvtárat létesíteni a kihasználatlan Károlyi-palotán belül. Ám válaszként a Minisztérium felől azt a választ kapta, hogy a Károlyi-palotát a Magyar Rádió veszi igénybe

³⁵ BFL XV. 17. e.306 Budapesti Műemlékfelügyelőség iratai 1231. doboz, levelezések a Károlyi-palota helyreállítása ügyében 1962-1984 között

³⁶ Lásd a 34. jegyzetet

³⁷ Lásd a 35. jegyzetet

³⁸ Lásd a 35. jegyzetet

³⁹ Lásd a 35. jegyzetet

⁴⁰ Lásd a 35. jegyzetet

⁴¹ Lásd a 35. jegyzetet

hangversenysterem céljára. A BÁV részére szükséges raktárak megépítésére a Magyar Rádió 8,5 milliós beruházási-keretet adott át. A levélből azt is megtudhatjuk, hogy az épület teljes felújítási költsége kb. 10-12 milliót tett ki, és a felek részéről a végleges megállapodás már létrejött.⁴²

5. A magyar közmédia tulajdonában 1965- napjainkig

A Fővárosi Műemlékfelügyelőség 1965. május 6-iki levele⁴³ már kész tényként állítja, hogy a felek (Fővárosi Tanács, a Bizományi Áruház Vállalata és a Magyar Rádió és Televízió vállalat) már végleges megállapodást kötöttek a tulajdoni viszonyokról és a Magyar Rádióé lett a romos ingatlan.

A Magyar Rádió irányítása alatt párhuzamosan két folyamat zajlik. Egyrészt születnek újabb pályázatok, és ideáltervek a nagy léptékű kiegészítő hangversenysteremre (1973-ban, melyen az IPARTERV tervezőjének, Gulyás Zoltán építésznek a tervei jutottak tovább; 1986-ban, melyen Finta József terve kerül nyilvánosságra, 1987-ben, amikor a MATERV tervezői, Gulyás Zoltán és Dobai János építészek terve lesz befutó) azonban ezek egyike sem valósult meg, mert az 1966-os elhibázott alapkoncepciót dolgozták át.

Másrészt viszont az épület ideiglenes hasznosítása céljára olyan tatarozási, belső építési munkák zajlanak, melyek eredményeképp a meglévő épületállományon belüli ideiglenes irodai, irattári, műsorszerkesztési, és kiszolgáló funkciók számára kívánták átalakítani a bútorraktárként üzemelő Károlyi-palotát.

Az épület állapota 1965-ra tovább romlott, így a helyreállítási terv módosítására az Általános Épülettervező Vállalatot (ÁÉTV) kérték fel Nánási Sándor építész vezetésével 1965. október 12-én.⁴⁴ 1966 júliusában a kert végi glorieta romjairól Nánási részletes fényképes és rajzi felmérési dokumentációt készített, mely felmérést 1966. július 30-án megkapott a Fővárosi Műemlék felügyelőség, s ezután a kerti loggiát elbontották. 1966. október 10-én a Fővárosi Tanács VIII. kerületi VB. Városrendezési és Építési Osztályának másodfokú határozat engedélyezi a süttői kemény mészkő használatát a homlokzatok felújítása, és tagozatok pótlására. A Rádió megkezdte a külső homlokzatokra, kocsialáhajtóra és tetőszerkezetre műemléki rekonstrukció építési munkáit. 1966. december 21-én elkészítette a kiegészítő hangversenysterem tervét Nánási Sándor a kert beépítésével, mely teljesen ráépült a Károlyi-

⁴² Lásd a 35. jegyzetet

⁴³ Lásd a 35. jegyzetet

⁴⁴ Lásd a 35. jegyzetet

palota kertre néző homlokzatára és a szomszédos bérház tűzfalára.⁴⁵ 1968-ra egy olyan módosított tanulmányterv készített Nánási Sándor a Magyar Rádió központjának távlati fejlesztésére, melyben már a Károlyi-bérház is szanálásra kerülne, és a teljes Bródy Sándor-tömb (a Károlyi és a Festetics palota kivételével) egy egységes modern, fém-üveg függőnyfalas homlokzatot kapna.⁴⁶ A tanulmányi terv csak terv maradt, a kiegészítő hangversenystúdió nem épült meg.

1972-re az ablaknyílások visszakapták kapcsolt gerébtokos szerkezetüket.⁴⁷ A BÁV kiköltöztetése után a Magyar Rádió és Televízió Vállalata hasonlóan bútor és díszletraktározásra használta a csupasz, burkolatlan belsőtereket.⁴⁸

A belsőtervezésre a Budapesti Városépítési Tervező Vállalatot kérték fel. 1975 nyarán lettek készen Fehér András (BUVÁTI) tervei a palota átalakítására. Részletes felmérési rajzok, fotók és műleírás mutatja be az átalakítás előtti állapotot.⁴⁹ A vasbeton földem egyes szakaszokon hiányzott, ideiglenes árufelvonó volt a helyükön. Az elpusztult főkapu helyén csak fa palánk állt. A csupasz, kiégett téglafalakat bevakolták, helyenként belső rabichálóval kellett megerősíteni a vakolatot, ahol 3-6 cm mélyen hiányzott a téglák. Álmennyezetet hoztak létre fa gerendás tartókból és festett, farost lemezekből. A lépcsők (ovális lépcső és hátsó csigalépcső) szintén ekkor kerültek végleges kialakításra, burkolásra. Az előcsarnok és hall falburkolat maradványait eltakarva és megvédve későbbi falkutatás és rekonstrukció reményében féltégla vastag (6,5 cm) kisméretű tömör téglavédőfalat építettek be, a falsíktól kb. 30 cm-re eltartva.⁵⁰ A földszint beépítésével párhuzamosan, 1976-ban Zsibrita József és Bordás János tervezők emeleti tervei is elkészültek.⁵¹

1978-ban a főkapu helyreállítását Horváthné T. Papp Melinda tervezte meg, kivitelezését a Képzőművészeti Kivitelező Vállalat asztalos részlege vállalta el. Az átalakítással 1980. május 30-ára készültek el.⁵²

Az új koncepcióban a teljes Rádió központ és városrész elektromos és erős áramú ellátása kapott helyet a palota alagsorában, melyet 1978-tól 1981-ig a Szilikátipari Központi Kutató és Tervező Intézet (SZKKTI) berkein belül Tompa Mihályné, Muncz Péter, Volkai János, Iváncsik Győző tervezett meg. Az alagsorban az irányító központ, transzformátor, diesel-

⁴⁵ Média-támogató és Vagyonkezelő Alap (MTVA) Központi Irattára Házgondnoksági iratok Károlyi palota fondja

⁴⁶ Lásd a 45. jegyzetet

⁴⁷ Lásd a 45. jegyzetet

⁴⁸ Lásd a 45. jegyzetet

⁴⁹ Lásd a 45. jegyzetet

⁵⁰ Lásd a 45. jegyzetet

⁵¹ Lásd a 45. jegyzetet

⁵² Lásd a 35. jegyzetet

agregát, és berendezések kaptak helyet. A vizesedő falakat mindenütt alumínium trapéz lemezzel burkolták be.⁵³

A padlástérben (második emeleten) 1980-ban írógép-, és kárpitos műhely kialakítását is tervezte Kangyerka Lászlóné.⁵⁴ A műhelyeket már 1982-ben használatba vehették a Rádió dolgozói. 1981-ben a második emelet szaunával is gazdagodott az edzőterem mellett, melyeket Nyitray István és Zsibrita József tervezett.⁵⁵

1981-ben L. Nyiri Vera és Dragonits Tamás (VÁTI) készítették a kocsialáhajtó és terasz rekonstrukciójának terveit.⁵⁶ 1983-ban a hátsó homlokzat helyreállítása is megtörtént, új előtetővel tervezői: Fodor László, Patócs Péter /Mélyépterv/ 1985-ben a III. emeleti acélfödémeket megépítik, bútorraktár céljából, a tetőtéri műhelyeket kialakítják Balázs László, Kovács házy Péter/ERFATERV/ tervei alapján és a Pásztói Építő Szerelő és Szolgáltató III. kivitelezésében.⁵⁷

1987-ben a Magyar Rádió nyomdája a földszinten, az emeleten az ellenőrzési osztálya, a „Magyarországról jövök” című műsor szerkesztőségi szobái, a Házgondnokság, az Üzemi tanács, a Szakszervezet és a Számítástechnikai osztály szobái kerültek kialakításra.

1998-ban a Magyar Rádió Rt. felkérésére elkészült az Artonic iroda, Csepely-Knorr Kristóf tervező felmérési terve és dr. Farbak Péter rövidített műemléki tanulmánya az épület történeti dokumentációjával.⁵⁸ 2004-ben beköltözött a Magyar Rádió Központi Irattára, a "Mit üzen a Rádió" című műsor szerkesztősége, és az Archivum Internet szerkesztősége.

2005-ben a Magyar Rádió Nyomdája helyére a földszintre költözött a Rádiómúzeum kiállítótere. A 4 teremből álló kiállítás a régi rádiókészülékeken, táblákon keresztül mutatta be a Magyar Telefonhírmondónak a világ első elektronikus műsorszolgáltató rendszerének, és a Magyar Rádió technika történetét.

2007-ben az épület földszintjén beköltöztetett Magyar Rádió Reklámirodája.

2010-ben Artonic iroda, tervezője Csepely-Knorr Kristóf, hasznosítási tervet készít. Ám ez csak terv szintjén maradt.

2011-ben a palotából elköltözött a Rádiómúzeum, helyére az MTVA Szolgáltatási területének Irattára került. A Rádió Központi Irattára, a Reklámiroda és Számítástechnikai Igazgatóság is kiköltöztek az épületből. A szobák egy része bútorraktárként hasznosultak a továbbiakban, illetve használat nélküliek.

⁵³ Lásd a 45. jegyzetet

⁵⁴ Lásd a 45. jegyzetet

⁵⁵ Lásd a 45. jegyzetet

⁵⁶ Lásd a 45. jegyzetet

⁵⁷ Lásd a 45. jegyzetet

⁵⁸ Lásd a 45. jegyzetet

Módszer a térszervezés változásának elemzésére

A Károlyi Lajos-palota tervváltoztatán és átalakításain keresztül egy elemzési módszert alkalmazok, amely segíthet megérteni a különböző építészeti és korok funkció-, és térszervezésének szemléletét, és támpontot adhat az épület új funkciókeresése és lehetséges átalakításai során.

Az elemzés folyamán 11 különböző állapotból a mintavételezés 8 különböző dokumentált építészeti változatot elemez végig kronologikus sorban. Ezek váltakozva meg nem valósult ajánlati, távlati tervek, és valós, sajtóban dokumentált állapotok.

sorszám	1	2	3	4	5	6	7	8
dátum	1863	1863	1863	1863	1876	1898	1966	2013
jelleg	terv	terv	terv	terv	állapot	állapot	állapot	állapot
tervező	Ybl Miklós	Ybl Miklós	Ybl Miklós	Ybl Miklós	-	-	-	-
megbízó, tulajdonos	Károlyi Lajos	Károlyi Lajos	Károlyi Alajos	Károlyi Alajos	Károlyi Alajos	Károlyi Alajosné	Magyar Rádió és Televízió	MTVA Magyar Rádió

Funkcionális csoportosítás 9 fő kategóriája egységes színekkel:

A térszerkezet-elemzés tárgya a változatokban:

- Megközelítés: A reprezentatív, a privát és a kiszolgáló célú megközelítés irányai.
- Feltárás: Az épület belső tereinek feltárása a reprezentatív-, a privát- és a kiszolgáló tércsoportok szétválasztott közlekedési útvonalain.
- Társasági terek térbeli helyzete: a közösségi terek térláncolata, felépítése és az épülettömegben belül elfoglalt helye.
- Privát terek térbeli helyzete: a magánlakosztályok, irodák térláncolata, felépítése és az épülettömegben belül elfoglalt helye.
- Kiszolgáló terek térbeli helyzete: a másodlagos, kiszolgáló funkciók térláncolata, felépítése és az épülettömegben belül elfoglalt helye.
- Üres térváz: a terekben zajló funkciók figyelembevétele nélküli térbeli gráf felrajzolása, ahol a tér-csomópontok és azokat összekötő átjárók-kapcsolatok adnak egy térvázat, mely alternatív, új funkciók elhelyezhetőségére és a belső forgalomvezetésre (közlekedésre) ad választ.

Ybl Miklós négy tervváltozata

Az 1863-ban készült tervanyag jelentős része, 194 darab tervlap, Budapest Főváros Levéltárában tanulmányozható.⁵⁹

A fővárosi tervtári Ybl-hagyaték arról tanúskodik, hogy az építész 4 különböző ajánlati tervet dolgozott ki, az építető időben változó igényeinek, és az építés közben elhunyt gróf Károlyi Lajos után fennálló új, családi tégigények figyelembevételével. **A térhasználat és tércsoportok kapcsolódásának fejlődése alapján rendeztem időrendi sorba ezt a 4 különböző tervváltozatot. (4. ábra)**

A közös gondolatok a tervek között: a beépítés jellege /szabadon álló, Eszterházy és Múzeum utca sarkára pozicionálva/, egyemeletes, magasföldszintes, alagsoros szintkezelés, központi udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusok, az Eszterházy utca felé elhelyezve a dupla traktust. A telek hosszanti tengelyére szervezett szimmetria, és a megjelenő funkciók halmaza is megegyezik a tervekben. **(5. ábra)**

Főbb különbségek a tervek között: a megközelítés irányai, a saroktornyok tömegképzése, a kocsiáláhajtó kialakítása, a főlépcső térbeli helyzete, a piano nobile szerep cseréje az emeletről a földszintre. A lakosztályok száma, és elrendezése, valamint a fogadó-, reprezentatív térsor lánc is átalakult. **(5. ábra)** Változott még a belső udvar nyitott, vagy fedett kialakítása, és kapcsolódása a megérkezés és fogadás tereihez. Változott továbbá a kert hangsúlya és használata is. A beadványterveken a Múzeum utcai kert kisebb, mint a megépült, és a kert végi, bérház tűzfalához csatlakozó épület funkciója is változik istálló és cselédszárnyról kerti pavilonná.

1. Első ajánlati terv

A négy Ybl-terv közül a legkorábbi változaton **(6-10. ábrák)**, a palota manzárd tető nélküli tervén a tér felől nem volt bejárata. **(7. ábra)**

Innentől kezdve a palota változatainak leírása mellett az aktuális tervlapokat, térrekonstrukciós ábrákat is bemutatok. Az alaprajzok és metszetek esetében a **9 kategóriára osztott funkciócsoportokat különböztetem meg a színezéssel, valamint és a belső közlekedő rendszert, és tengelyeket emelem ki, vörös tengelyvonalakkal.** Az eredeti tervek egy alsó fölián helyezkednek el, melyeket a könnyebb beazonosítás érdekében hagytam az elemző ábrák alatt.

⁵⁹ BFL XV. 17. f. 331.55./1-156-os jelzetek. A jelen dokumentumban felhasznált tervek jelzetei 1,2,3,4,5,6,7,8,9,9a,10,11,13,13a,35.

A palota alagsorába **(6. ábra)** 4 szervízlépcső vezetett le az udvar körüli U alakú folyosókhoz. A pincében került elhelyezésre a konyha, és kiszolgáló terei, raktárai, személyzeti szobák és kazánok.

Az egyíves aláhajtó a kertben volt. **(7. ábra)** Így a főbejárathoz a Múzeum utcai kerti kapun érkeztek a kocsik. A kert bérház felőli végében sarokrízalitos kialakítású lóistálló és kocsiszín volt rajzolva.

A földszinten **(7. ábra)** a főbejárat a kocsíáthajtóval a kert felől nyílt. Innen 2 oszloppal osztott nagy előcsarnokba lépcsőztünk fel. 3 szomszédos nyíláson át a középső fedett csarnokba jutottunk. Innen vezetett a Lovarda felőli oldalon a középén induló, az első pihenőn két ágra szakadó és így folytatódó díszlépcső az emeletre. A földszinti, térre néző nyugati kettős traktusba került belül az előszoba és étkező, a homlokzaton pedig a szalonsor, grófi lakosztály író- és hálósobájával. Déli traktusban a grófi lakosztály kiszolgáló helyiségei és egy személyzeti bejáró kapott helyet.

Az emeleti fogadóterek az üvegtetővel fedett udvar köré rendeződtek. **(8. ábra)** A nagy lépcsőháztól nyugatra a homlokzati szalonsor, előtér és ebédlő került a földszint sémájára. Déli traktusban egy nyújtott galéria csarnok vezetett a délkeleti sarokba, a táncteremhez. Kert felőli traktusban egy erkéllyel bővített téli kert kapcsolódott a táncteremhez és egy sarokszobához. A kert végi építmény az emeletén kiegészítő vendég- és cseléd-szobákat tartalmazott.

A tervhez tartozó hosszmetesz **(9. ábra)** mutatja az emelet emelt belmagasságát, a termék neoreneszánsz belső architektúráját, a fedett kétszintes belső udvart, valamint a fali kút és a hátsó kerti épület kialakítását is.

Üres térváz **(10. ábra)**: A térkompozíció belső udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusos mindkét szinten. A térszerkezetnek 2 bejárata van egymásra merőlegesen, mindkettő szimmetria tengelybe állítva, de a kert felőli térsor nagyobb fogadó térrel jut el a központi fedett belső udvarhoz. A leghosszabb enfilade a kerti bejáratától előcsarnokon és a belső udvaron át a főhomlokzati 2 traktuson is átvezet. A belső udvar központi elosztó szerepet tölt be, melyből legyezőszerűen nyílnak változatos térarányú terek. A Múzeum utca és a kert felé felaprózott, felezett traktusszélességű szobák, míg a tér felé nagy egybenyíló, enfilade-os 2 traktusos terek nyílnak. A két szintet összekötő díszlépcsőház uralja és elnyomja nagyságával a többi teret, ráadásul a Lovarda felé a teljes földszint zárt homlokzatot mutat a telekhatárra épült jelleg miatt. Az emeleti terek nagy 6 méteres belmagasságúak, meghatározóak, túltengenek a csarnokterek. A kompozíciót maga a fedett átrium szervezi. A belső terek kettőtől öt ablaktengelynyi hosszúak.

2. Második ajánlati terv

A négy terv második változatában **(11-13. ábrák)** két alapvető változtatás történt: a főbejárat átkerült a tér felőli főhomlokzatra, és a főhomlokzati tömegképzésben a franciás saroktoronyszerű rizalitpár jelenik meg. A kocsiáláhajtóval és tornyokkal tagolva a francia kastélyok sarokpavilonos, redukált cour d'honneur-ös megoldását vette át. A kert így megszűnt reprezentatív érkezési pontnak lenni, és a tervlapokon már nem is kerül ábrázolásra. Egyébként a térszerkezet az első változattal rokon, kisebb módosításokkal.

Földszinten **(11. ábra)** a két saroktorony között jutottunk be az ívelt kiképzésű, oszlopos kociáláhajtóból egy keskeny, sötét előtérbe. Továbbhaladva, kettőzött oszloppárokkal tagolt széles előcsarnokba érkeztünk, melyből a tengelyen továbbvezetve a négyzetes belső udvarba juthattunk. Az előcsarnok másik keleti nyílása az előző tervváltozatban megismert reprezentatív 5 karú fölépcsőházba vezetett, míg a nyugati nyílás a homlokzati traktus ebédlőjébe és biliárdszalonjaiba vezetett minket. Dél felé egy előszobán át a grófi szalonok, írószoba és lakosztály voltak elérhetők. A négyzetes belső udvarból a legtöbb helyiség elérhető volt, a főtengelyen a kertbe, míg oldal irányban szervizbejáron át a Múzeum utcára juthatunk ki.

Emeletre **(12. ábra)** a fölépcsőn feljutva, ugyanazt a térsort járjuk be, mint az 1. tervváltozatban (a reprezentációs közösségi terek: szalonok, ebédlők, galériacsarnok, táncterem, és téli kert ugyanott kaptak helyet).

Üres térváz **(13. ábra)**: A térkompozíció belső udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusos mindkét szinten. A térszerkezetnek 3 bejárata van: egy reprezentatív, kocsiáláhajtóval kiemelt, és saroktornyokkal keretezett, szimmetriatengelybe állított főbejárat. Ezzel szemben az épületen végighúzódnó enfilade másik végén egy szolid kialakítású kerti kijárat, és a harmadik egy alárendelt, Múzeum utca felőli bejárat. A főbejárat felőli térsor nagyobb fogadó térrel jut el a központi, elosztó szerepet betöltő 3 hajós előcsarnokhoz, majd a fedett belső udvarhoz. A leghosszabb enfilade a főbejárattól előtérben és előcsarnokon, a belső udvaron át a kerti kijáraton átvezet. A belső udvar az előcsarnok mellett szintén központi elosztó szerepet tölt be, melyből legyezőszerűen nyílnak változatos térarányú terek, köztük legtöbb kiszolgáló térnek alkalmas. A Múzeum utca és a kert felé felaprózott, felezett traktusszélességű szobák, míg a főbejárat felé nagy egybenyíló, enfilade-os 1 traktusos terek nyílnak. A két szintet összekötő díszlépcsőház uralja és elnyomja nagyságával a többi teret, ráadásul a Lovarda felé a lépcsőház hosszában zárt homlokzatot mutat. Az emeleti terek nagy belmagasságúak, túltengenek a csarnokszerű terek. A kompozíciót maga a fedett átrium szervezi. A belső terek kettőtől öt ablaktengelynyi hosszúak.

3. Harmadik ajánlati terv

A négy terv harmadik változatában **(14-16. ábrák)** három nagy változtatás történt: az ötkarú nagy lépcsőház kikerül a homlokzatról, befordul a megérkezés tengelyébe. A másik nagy változás, hogy a lakosztályok száma háromra növekszik, a földszinten a grófi lakosztály mellé egy úri vendéglakosztály kerül a Lovarda felé kialakítva, míg az emeleten a grófival megegyező grófnői lakosztályt látunk. Az emeleti lakosztály kialakulásával a teljes C alakú reprezentatív térsor a szimmetria tengelyre tükröződik, a Lovarda felé nyitnak. Az igények változására következtethetünk ebből, tehát ekkor jelenhetett meg Károlyi Lajos és neje mellett a fiú, Alajos gróf tégigénye is. Tömegkialakítása a második tervváltozattal rokon.

Földszinten **(14. ábra)** a tér felől úgyszintén a két sarokrízalit között, fedett kocsifelhajtón jutunk be. A főtengelyben az előtérből a szintén már látott kettős oszloppárokkal tagolt előcsarnokba jutunk. De immár az előcsarnok tere is a szimmetriatengelyre lett felfűzve, s ennek a tengelynek hangsúlyos záró eleme az 5 karú fölépcsőház 90 fokkal elforgatott változata. Az előcsarnokból észak felé az ebédlő, billiárd és dohányzó szalonok felé jutunk. Déli irányba pedig a 2. tervváltozathoz hasonlóan a grófi szalonok és lakosztály tárul fel. A fölépcsőházat lezáró hosszú fal viszont megtöri a szimmetriatengelyen való haladást, és az északi szárny salonsorán, valamint a déli kiszolgáló folyosón érhető el a téglalap alaprajzú belső udvar, egy vendéglakosztállyal, és a kertbe vezető kijáratral.

Az emeleten **(15. ábra)** a fölépcsőház az udvar felé árkádost kialakítást kapott. Nagy előszobán át lehetett a főhomlokzati, három teremből álló salonsorhoz eljutni. Az előszoba belső traktusában megint az ebédlősalon került. Új térsor itt a grófnői lakosztály térsora, mely a grófi fölé kerül, ezzel egy vertikális lakosztálycsoport alakult ki. Ez azt a következményt eredményezi, hogy a „galériacsarnok-táncsterem-téli kert” lánc a homlokzati salonokból másik irányban érhető el, tehát a szimmetriatengelyre megtükrözve. Észrevehető, hogy a téli kert, mint emeleti önálló, árkádost helyiség egyre kevesebb teret kap.

Üres térváz **(16. ábra)**: A térkompozíció középpontjában két függőleges kiterjedésű tér áll: a fölépcsőház és a belső udvar. Ezek köré szervezett 2-1-1-1 traktusos térváz az épület mindkét szinten. A térszerkezetnek 3 bejárata van: egy reprezentatív, kocsialáhajtóval kiemelt, és saroktoronyokkal keretezett, szimmetriatengelybe állított főbejárat. Az épület másik végén a szimmetriatengelyen egy szolid kialakítású kerti kijárat, és a harmadik egy alárendelt, Múzeum utca felőli bejárat. A főbejárat felőli térsor nagyobb fogadó térrel jut el a központi, elosztó szerepet betöltő 3 hajós előcsarnokhoz, majd a lépcsőházig. A belső udvar a hátsó, kert felőli tengely végpontja, ám a lépcsőház és udvar tere nincs közvetlen kapcsolatban. A

belső udvar az előcsarnok mellett szintén központi elosztó szerepet tölt be, melyből legyezőszerűen nyílnak kisebb térarányú terek, köztük legtöbb kiszolgáló térnek alkalmas. A kert felé felaprózott, felezett traktusszélességű szobák, míg a főbejárat felé nagy egybenyíló, enfilade-os 1 traktusos terek nyílnak. A két szintet összekötő díslépcsőház uralja és elnyomja nagyságával a többi teret, ettől nagyobb tér csak az emelet Lovarda felőli kerti sarkában található, a táncterem. Az emeleti terek nagy belmagasságúak, egymással szemben vannak nagy csarnokszerű terek és kisebb, enfilade-ra felfűzött szobák és kiszolgáló terek. A kompozíciót a középpontba helyezett két tér: a lépcsőház és a fedett átrium szervezi. Megjelenik mindkét szinten a Múzeum utca felőli traktusban egy-egy kiszolgáló folyosó is.

4. Negyedik ajánlati terv

A negyedik Ybl-féle változatban több gyökeres változtatás történt. **(17-22. ábrák)** Az első változatban látott hangsúlyos kockaszerű belső udvar kerül a középpontba, melyből kiszorítják a kiszolgáló terek megközelítésének feladatát, s csak a reprezentatív tereket köti össze. Az emelet és a földszint szerepe megcserélődik, ezáltal a földszint lesz a piano nobile, nagyobb belmagassággal és a reprezentatív fogadóterekkel. A téli kert és a belső fedett átrium ugyanaz a tér lesz a földszinten. A fölépcsőház a palotához igazított méretű és oldalsó elhelyezésű lesz. Így a szimmetriatengely átjárható lesz, a palota leghosszabb enfilade-ja kerül kialakításra. A saroktoronyok visszahúzódnak falvastagítással kialakított sarokrizalitokká. Három lakosztály kerül kialakításra, az előzőhöz hasonló vertikális lakosztálycsoporttal, illetve vendégszobákkal. A kert felértékelődik, kialakításában szökőkút, falikút és pergola is látható a virágos, füves parterrek mellett. A Festetics-palota három középtégely-kiemeléséhez hasonlóan négyoszlopos lesz a kocsialáhajtó, felette hosszúkás terasszal. Új elemként megjelenik egy közbevetett mezzanin-szint a földszint felett a kerti traktusban is, melyben a cseléd-szobák lehettek a táncteremre néző zenekari karzaton túl.

Az alagsor **(17. ábra)** elrendezése, térszervezése a földszintet követi, ám beosztásához nem maradtak fenn a helyiségek nevei. Így az 1. tervváltozat szükséges programját feltételezve helyeztem el a funkciókat. A fölépcső és 2 szervízlépcsőn keresztül a földszinti belsőkből, valamint 3 helyen az utcaszintről jutunk le az alagsorba (főbejárata a kertből nyíló lépcső volt)

A földszinten **(18. ábra)** a sarokrizalitok között, tengelyben érkezünk a Pollack Mihály térről 4 pilléres kocsialáhajtó alatt egy keskeny előtérbe. Ez egy széles, hármasszögű, 2-2 oszloppal tagolt előcsarnokba vezet tovább, ahonnan a földszint főbb helyiségei körben legyező módon elérhetők. Északnyugati sarokban 2 oszloppal osztott billiárd szalon, északra

az ebédlőszalon, keletre három nyíláson át a téli kertként is használt fedett belső udvar, délre a kétkarú fölépcső, a délnyugati sarokban pedig a grófi szalonokba juthatunk. Az északi traktusban a billiárd szalonból ebédlőn és nyújtott galériacsarnokon keresztül jutunk a tágas táncterembe, az északkeleti sarokba. A déli traktusban a grófi lakosztály helyiségei és szervíz folyosó kapott helyet. A négyzetes, árkádokkal határolt belső udvar minden irányba továbbjutást biztosít, a főtengelyt folytatva pedig kijutunk egy folyosón át a kerti lépcsőkhöz.

Az emeleti **(19. ábra)** helyiséglista sajnos szintén nem maradt fenn, viszont térkapcsolataiból, és elrendezéséből, valamint előző tervváltozatok hasonlatosságából következtettem ki, hogy a grófi lakosztály felett lehetett a grófnéi lakosztály térsora. A nyugati homlokzati traktusban öt szalon, melyből az északi kettő az északnyugati sarokban kialakított fiatal grófi lakosztály része lehetett. A keleti és északi szárnyban vendégszobák, írószalonok, és cselédszobák helyezkedhettek el.

A terv-hagyatékban egy másik I. emeleti változat is fellelhető. **(20. ábra)** Ez szintén erre a befoglaló formára, tömegképzésre íródott, de belső elrendezése gyökeresen különbözik az előzőektől. Míg eddig a grófi és grófnéi lakosztály térben egymás felett, két különböző szinten volt elhelyezve, ellentétben itt, ezen a rajzon az emelet szolgál lakhelyül mindkét főnek. Ez viszont azt jelenti, hogy a földszinti alsó szárnyba új, közösségi terek kerültek, avagy egy vendéglakosztály került kialakításra. Az ehhez tartozó földszinti beosztásról viszont nincs fennmaradt rajz. Mindenesetre a két eltérő emeleti megoldás azt is jelentheti, hogy Károlyi Lajos 1863-as halála következtében módosíthatták az egyik változat irányába a terveket. Rajzi kidolgozottság és technika tekintetében az utóbbi későbbi keltezésűnek tűnik, akár 1880-as is lehet, amely egy későbbi átalakítás tervrajza is lehet.

A hosszmetseten **(21. ábra)** a boltozott alagsori helyiségek, a földszinti nagy és nyomott belmagasságú kerti traktus látszódik. Megjelenik ebben a traktusban a közbeékelődött mezzaninszint, mely felett az első emelet magasabb padlószintű kiszolgáló terei kapnak helyet. A nyugati, kocsialáhajtós, erkélyes traktusban mind a földszint, mind az első emelet, reprezentatív funkciói miatt nagy belmagasságot kapott. Érdekes még megfigyelni az üveg gúlával fedett nagy légtérű átrium kialakítását, ahol az emeleten ikernyílások helyezkednek el.

Üres térváz **(22. ábra)**: A térkompozíció belső udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusos mindkét szinten. A térszerkezetnek 4 bejárata van, ebből 2 a földszintre vezet. A 2 pincelejárát alárendeltebb helyzetű, egyik a kertből nyílik, a másik a főhomlokzat Lovarda felé eső ikerablaka alatt. A földszinti két bejárat egymással szemben, a szimmetria tengelybe volt állítva. Az egyik a reprezentatív, kocsialáhajtóval kiemelt, és sarokrízalitokkal keretezett,

szimmetriatengelybe állított főbejárat. Az épület másik végén, a szimmetriatengelyén egy szolid kialakítású kerti kijárat volt. A leghosszabb enfilade a kocsialáhajtós főbejárattól előcsarnokon és a belső udvaron át a kerti átjárón, és a kerten keresztül is átvezet. Az előcsarnok központi elosztó szerepet tölt be, melyből legyezőszerűen nyílnak változatos térarányú terek a főhomlokzati traktusban és a belső udvar felé. A belső udvart a földszinten 2, emeleten 4 oldalról oldalfolyosó veszi körbe, melyből nyílnak a lakosztályok és kiszolgáló terek, lépcsők. A Múzeum utca és a kert felé felaprózott, felezett traktusszélességű szobák, míg a tér felé nagy egybenyíló, enfilade-os 2 traktusos terek nyílnak. A két szintet összekötő fedett átrium uralja és szervezi nagyságával a többi teret. A földszinti terek nagy 6 méteres belmagasságúak, változatos méretű, terekkel, melyben a kert felé a csarnokszerű táncterem a legnagyobb.

5. A palota 1876-os állapota

Az Ybl-féle megvalósított állapotról töredékes képünk maradt fenn, mivel a végleges állapotot tükröző tervrajzok elvesztek, vagy elpusztultak a 150 év során. A korabeli cikkek, levelezések, rajzok és fényképek alapján a palotában megrendezett 1876-os műipari és történeti kiállítás alkalmából kaptunk hiteles képet a palota állapotáról. Ez az állapot a 4. tervváltozatra épül, annak kisebb átalakításával. **(23-24. ábrák)**

1876-ban a palota földszinti tereit **(23. ábra)** használták fel az országos történeti kiállítás helyszínéként. Az érdekesség abban állt, hogy ezek a terembelsők az eredeti Ybl-terveken a reprezentatív fogadó térsor elemei voltak, ám a kiállításról készült fotók és tudósítások alapján ennek ellenére ezek a belsők egyszerű kialakítást: vizezett hajópadlót, halványvörösre festett falakat és meszelt vagy vakolt egyszerű mennyezeteket mutatnak.

Ugyanakkor a téli kert, az előcsarnok, lépcsőtér és az emeleti lakosztályok egy része már készen állnak neoreneszánsz és empír stílusban, melyekről a cikkek szólnak és melyekhez konkrét Ybl-részletrajzokat is beazonosítottam.

A. Megközelítés: A reprezentatív megközelítés a kocsifelhajtón keresztül a Pollack Mihály tér felőli főbejáraton át lehetséges. A privát megközelítés egyaránt a főbejáraton és a kerti bejáraton át is történhetett. A kiszolgáló célú megközelítés az alagsoron át több lejáraton keresztül és a Múzeum utcai szervizbejáraton át zajlott. Ez a megoldás tökéletesen szeparált, és kihasználja a városszerkezetileg jó pozíciójú tér felőli főhomlokzatot is. **Lényegében a 4. tervváltozat megoldásait látjuk**, a Múzeum utcai pincebejárat megjelenésével.

B. Feltárás: A reprezentatív térsor a kocsifelhajtóval indul, a szimmetria tengelyen bejutva egy keskeny, oszlopokkal tagolt, lépcsős, 2 kupolás előtérbe jutunk. A tér beletorkollik a 4 oszloppal tagolt háromhajós előcsarnok középső traktusába. A szimmetriatengelybe állított helyzetű előcsarnok szerves folytatásaként 3 egymás melletti nyíláson át egy 3*3-as osztású tökéletes kocka arányú üveggel fedett udvarba, téli kertbe jutunk, melyből egyenesen tovább a bal oldali nyíláson át az első kiállító terembe érkezünk. Innen enfilade-ra fűzve tekinthető meg a Lovarda felőli traktusban a második, harmadik és negyedik kiállítóterem. A negyedik teremből visszaérkezünk az előcsarnokba, mely legyezőszerűen osztja a forgalmat vissza a téli kertbe, avagy a fölépcsőházhoz, illetve a 2 oszloppal tagolt grófi nagy empírszalonba. A téli kert középső nyílásán át a kerti átjáróba jutunk, s így végighaladtunk az épület fő tengelyén, mely tengely a kertben is folytatódik a gloriette-ig. Az emeleti térsorból a terasz mögötti nagy termet és ebédlőt emelik ki.

A magán lakosztályok feltárása két irányból: vagy a reprezentatívval közösen a keskeny előtéren és a széles előcsarnokon át halad, vagy a kerti bejáraton át a téli kerten keresztül érkezik az előcsarnokba. Innen befordulva a főhomlokzati szalonsoron és írószobán át jut a grófi háló terembe. A hálóból enfilade-ra fűzött grófi öltöző-ruhatár-fürdő-komornyik-levéltár térsor érhető el. A Múzeum utcai lakosztály egy szélesebb homlokzati és egy szűkebb kiszolgáló folyosóból állt. **Az emeleti grófnéi és fiatal grófi lakosztályra vonatkozó részleteink nincsenek, de valószínűleg a 4. tervváltozatot követve épült meg.**

A kiszolgáló terek feltárása több pincelejáraton keresztül és a Múzeum utcai szervizbejáraton át indul. A pincében a belső udvar geometriája körüli körfolyosós közlekedésből nyílt cellás rendszerben. A földszintre a fölépcsőház, a földszint és emeletre a Lovarda felőli traktus csigalépcsője és a kerti kijárat melletti szervízlépcső vezetett. A két talaj feletti szinten a kiszolgáló tércsoportok a lakosztályok kert felőli végében, és a Lovarda felőli csigalépcső két oldalán voltak. A lóistálló, az istállófiúk szobája és kocsiszin kikerült a telekről, ezeket a szomszédos bérház földszintjén helyezték el.

C. Társasági terek térbeli helyzete: Az emelt belmagasságú piano nobile, a földszinten voltak elhelyezve a kiállítóterek, a negyedik tervhez hasonlóan C alakban, mely térsor első szárában a nagy homlokzati terem, és a négyzetes kiállítóter foglalt helyet. A második, merőleges szárny keskeny, a galéria csarnok gyűjteményes tere összekötötte a négyzetes teret a nagy kertre néző teremmel, mely méretben a legnagyobb volt.

/korábbi tervekben a táncterem szerepet kapta/. A téli kert a nagy kiállító teremből nyílt, és ez volt egyben az épület fedett belső udvara is. Az emeleti főhomlokzaton folytatódott a társasági térsor a nagy ebédlővel és a salonsorral, mely összekötötte a fiatal grófi és grófnői lakosztályt.

- D. Privát terek térbeli helyzete: A palotán belül három magánlakosztály volt feltehetően. A grófi a földszint délnyugati sarkában, melynél a grófi kis szalon került az utca sarkára, egy sarokrizaliba. Az emeleten a gróffal megegyező kialakításban jött létre a grófnői lakosztály, szervizlépcsővel és a főlépcsővel összekötve a kettőt. A harmadik lakosztály az emelet Lovarda felé néző homlokzatára került, mely az emeleti ebédlő mellett nyílt, előszobán vezetett oldalra két szalonba, s egyenesen a hálóba. Ez a lakosztály a főlépcsőházon át és a szervizlépcsőn át a fogadóterektől szeparáltan is megközelíthető volt. Ezért ezt a fiatal gróf lakosztályának feltételeztem.
- E. Kiszolgáló terek térbeli helyzete: a kiszolgáló funkciók a palota alagsorában, az emeleteken a szervizlépcsők közelében koncentráálódtak. A tereit összekötő közlekedési rendszer teljesen szeparált volt az úri közlekedéstől, a fedett udvart nem használta, viszont a körülötte kialakított szervizfolyosókat igen. Emellett 2 csigalépcsőt és egy háromkarú lépcsőt vette igénybe.
- F. Üres térváz **(24. ábra)**: A térkompozíció belső udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusos mindkét szinten. A térszerkezetnek 5 bejárata van, ebből 2 a földszintre vezet. A 3 pincelejárát alárendeltebb helyzetű, egyik a kertből nyílik, a másik a főhomlokzat Lovarda felé eső ikerablaka alatt, a harmadik a Múzeum utcából. A földszinti két bejárat egymással szemben, a szimmetria tengelybe volt állítva. egy reprezentatív, kocsialáhajtóval kiemelt, és sarokrizalitokkal keretezett, szimmetriatengelybe állított főbejárat. Ezzel szemben az épületen, szimmetriatengelyén az épület másik végén egy szolid kialakítású kerti kijárat. A leghosszabb enfilade a kocsialáhajtós főbejárattól előcsarnokon és a belső udvaron át a kerti átjárón, és a kerten keresztül is átvezet. Az előcsarnok központi elosztó szerepet tölt be, melyből legyezőszerűen nyílnak változatos térarányú terek a főhomlokzati traktusban és a belső udvar felé. A belső udvart a földszinten 2, emeleten 4 oldalról oldalfolyosó veszi körbe, melyből nyílnak a lakosztályok és kiszolgáló terek, lépcsők. A Múzeum utca és a kert felé felaprózott, felezett traktusszélességű szobák, míg a tér felé nagy egybenyíló, enfilade-os 2 traktusos terek nyílnak. A két szintet összekötő fedett átrium uralja és szervezi nagyságával a többi teret. A földszinti terek nagy 6 méteres belmagasságúak,

változatos méretű, terekkel, melyben a kert felé a csarnokszerű táncterem a legnagyobb. Ez a térváz megegyezett a 4. tervváltozatával.

6. Az 1898-as állapot

1894-ben felkéri özvegy gróf Károlyi Alajosné a német belsőépítész, Ludwig Behrt, hogy alakítsa át a palotabelsőt a vásárolt és külföldről áthozott bútorai stílusára. **(25-27. ábrák)** Így neorokokó, XVI. Lajos stílusú szobabelsők alakultak ki azokban a terekben, melyekben korábban az 1876-os kiállítást tartották.

Több éven át 1894-től 1897-ig zajlanak az átalakítások a földszinti főhomlokzaton, valamint a Lovarda homlokzatára néző terekben **(25. ábra)**: táncteremben, zenekari karzatán, a kerti kivezető folyosón, a téli kerten és az emeleti szalonokon is. **(26. ábra)** Az emeleten a grófi dolgozószobáról, és a főhomlokzati szalonsorról maradtak fenn Weinwurm Antal fényképei.

A. Megközelítés: A reprezentatív megközelítés a kocsifelhajtón keresztül a Pollack Mihály tér felőli főbejáraton át lehetséges. A privát megközelítés egyaránt a főbejáraton és a kerti bejáraton át is történhetett. A kiszolgáló célú megközelítés az alagsoron át több lejáraton keresztül és a Múzeum utcai szervizbejáraton át zajlott. Ez a megoldás tökéletesen szeparált, és kihasználja a városszerkezetileg jó pozíciójú tér felőli főhomlokzatot is. Nem változott a megoldása az 1876-os állapot óta.

B. Feltárás: A reprezentatív térsor a kocsifelhajtóval indul, a szimmetria tengelyen bejutva egy keskeny, oszlopokkal tagolt, lépcsős, 2 kupolás előtérbe jutunk. A tér beletorkollik a 4 oszloppal tagolt háromhajós előcsarnok középső traktusába. Az előcsarnok legyezőszerűen osztja szálakra a továbbhaladás irányait. Északi irányba a zöld fogadó szalon az első társasági tér. Ebből nyílt balra a nagy gobelines ebédlő, illetve jobbra a tükörfolyosó gyűjteményes tere. Az enfilad-ra fűzött térsor záró eleme a kertre néző nagy táncterem volt. A táncteremnek három ajtaja nyílt a kertre vezető folyosóra, oldal irányban egy a téli kertbe, és a középső nyílás egy pihenő melléktérbe. Az emeletre az Ybl-féle előcsarnokba visszajutva, a fölépcsőn keresztül jutunk. A főhomlokzat emeleti traktusában volt egy ebédlő, és több szalonból álló térsor felfűzve, mely egyik irányban a családfő portréjával, másik irányban a grófnéi írószobával zárult.

A magán lakosztályok feltárása két irányból: vagy a reprezentatívval közösen a keskeny előtéren és a széles előcsarnokon át halad, vagy a kerti bejáraton át a téli kerten keresztül érkezik az előcsarnokba. Innen befordulva a főhomlokzati

szalonsoron és írószobán át jut a grófi háló terembe. A hálóból enfilade-ra fűzött grófi öltöző-ruhatár-fürdő-komornyik-levéltár térsor érhető el. A Múzeum utcai lakosztály egy szélesebb homlokzati és egy szűkebb kiszolgáló folyosóból állt. Az emeleti grófnői és fiatal grófi lakosztályok a 4. tervváltozatot követve épültek meg.

A kiszolgáló terek feltárása több pincelejáraton keresztül és a Múzeum utcai szervizbejárón át indul. A pincében a belső udvar geometriája körüli körfolyosós közlekedésből nyílt cellás rendszerben. A földszintre a fölépcsőház, a földszint és emeletre a Lovarda felőli traktus csigalépcsője és a kerti kijárat melletti szervizlépcső vezetett. A két talaj feletti szinten a kiszolgáló tércsoportok a lakosztályok kert felőli végében, és a Lovarda felőli csigalépcső két oldalán voltak. A lóistálló, az istállófiúk szobája és kocsiszín kikerült a telekről, ezeket a szomszédos bérház földszintjén helyezték el.

- C. Társasági terek térbeli helyzete: Az emelt belmagasságú piano nobile, a földszinten voltak elhelyezve a társasági terek, a negyedik tervhez hasonlóan C alakban, mely térsor első szárában a nagy gobelines ebédlő, és a négyzetes zöld fogadó szalon foglalt helyet. A második, merőleges szárny keskeny, a tükörfolyosó gyűjteményes tere összekötötte a zöldszalont a kertre néző táncteremmel, mely méretben a legnagyobb volt. A téli kert a táncteremből nyílt, és ez volt egyben az épület fedett belső udvara is. Az emeleti főhomlokzaton folytatódott a társasági térsor a nagy ebédlővel és a szalonsorral, mely továbbvezetett a grófnői lakosztályhoz.
- D. Privát terek térbeli helyzete: A palotán belül három magánlakosztály volt feltehetően. A grófi a földszint délnyugati sarkában, melynél a grófi kis szalon került az utca sarkára, egy sarokrizaliba. Az emeleten a grófival megegyező kialakításban jött létre a grófnői lakosztály, szervizlépcsővel és a fölépcsővel összekötve a kettőt. A harmadik lakosztály az emelet Lovarda felé néző homlokzatára került, mely az emeleti ebédlő mellett nyílt, előszobán vezetett oldalra két szalonba, s egyenesen a hálóbá. Ez a lakosztály a fölépcsőházon át és a szervizlépcsőn át a fogadóterektől szeparáltan is megközelíthető volt. Ezért ezt a fiatal gróf lakosztályának feltételeztem.
- E. Kiszolgáló terek térbeli helyzete: a kiszolgáló funkciók a palota alagsorában, az emeleteken a szervizlépcsők közelében koncentráálódtak. A tereit összekötő közlekedési rendszer teljesen szeparált volt az úri közlekedéstől, a fedett udvart nem használta, viszont a körülötte kialakított szervizfolyosókat igen. Emellett 2 csigalépcsőt és egy háromkarú lépcsőt vette igénybe.

F. Üres térváz **(27. ábra)**: A térkompozíció belső udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusos mindkét szinten. A térszerkezetnek 5 bejárata van, ebből 2 a földszintre vezet. A 3 pincelejárát alárendeltebb helyzetű, egyik a kertből nyílik, a másik a főhomlokzat Lovarda felé eső ikerablaka alatt, a harmadik a Múzeum utcából. A földszinti két bejárát egymással szemben, a szimmetria tengelybe volt állítva. egy reprezentatív, kocsialáhajtóval kiemelt, és saroktorrizalitokkal keretezett, szimmetriatengelybe állított főbejárát. Ezzel szemben az épületen, szimmetriatengelyén az épület másik végén egy szolid kialakítású kerti kijárat. A leghosszabb enfilade a kocsialáhajtós főbejárattól előcsarnokon és a belső udvaron át a kerti átjárón, és a kerten keresztül is átvezet. Az előcsarnok központi elosztó szerepet tölt be, melyből legyezőszerűen nyílnak változatos térarányú terek a főhomlokzati traktusban és a belső udvar felé. A belső udvart a földszinten 2, emeleten 4 oldalról oldalfolyosó veszi körbe, melyből nyílnak a lakosztályok és kiszolgáló terek, lépcsők. A Múzeum utca és a kert felé felaprózott, felezett traktusszélességű szobák, míg a tér felé nagy egybenyíló, enfilade-os 2 traktusos terek nyílnak. A két szintet összekötő fedett átrium uralja és szervezi nagyságával a többi teret. A földszinti terek nagy 6 méteres belmagasságúak, változatos méretű, terekkel, melyben a kert felé a csarnokszerű táncterem a legnagyobb. Ez a térváz megegyezett a 4. tervváltozatával és az 1876-os állapottal.

7. A palota 1966-os állapota

A II. világháborús pusztulás után a Bizományi Áruház Vállalata hosszan elnyúló ideiglenes hasznosítása a raktározás volt 1952 és 1965 között.

1965-től a Magyar Rádió és Televízió Vállalat tulajdonában szintén bútor és televíziós díszlet raktározására használták ideiglenesen 1975-ig az egykori palota belső tereit. Ebből a korszakból maradt fenn egy fotósorozat és a hasznosítási tervek műszaki leírásai, mely alapján elmondhatjuk, a Molnár Péter-féle terv mentén elkezdték a szerkezetépítést, ám részleteiben (lépcsőkarok, belső válaszfalak, mosdó blokkok, Lovarda felőli csigalépcső) befejezetlen maradt. **(28-30. ábrák)**

A teljes épület monofunkcióban működött, csak kiszolgáló, raktározási szerepet töltött be, így elvesztette létértelmét a kifinomult térrendszer, elválasztott reprezentatív, privát és kiszolgáló tércsoportok, így ezeket szétverve, egy kényszermegoldás született a raktározást segítő csarnokszerű térrendszer kialakításával. **(28-30. ábrák)** Az egyetlen bejárata a kert felé nyílt, állványzatokon keresztül, majd a Kert felőli lépcsőn át zajlott az áru ki-berakodás.

- A. Megközelítés: A kiszolgáló célú megközelítés a kerti lépcső helyén egy rakodó platón át zajlott. Ez egy szükségmegoldás volt, mivel a kert felől a Rádió parkolója és személyzeti portája felől biztosítva volt a bejárat őrzése. A reprezentatív, városszerkezetileg jó pozíciójú, tér felőli bejárat fa palánkkal le volt zárva, nem használták.
- B. Feltárás: A kiszolgáló, raktározási terek feltárása a kerti bejáraton keresztül indult. A pincében feltehetően a belső udvar geometriája körüli körfolyosós közlekedésből nyíltak a termék cellás rendszerben. Feltáratlanok ezek az alagsori terek. A földszintre és emeletekre a kerti kijárat melletti szervízlépcső és a belső udvar állványzata vezetett. A földszinten és emeleten az Magyar Rádió és Televízió Vállalat bútor és díszletraktárai voltak elhelyezve. Ezek elérése a földszinten az üvegezett, tatarozott belső udvaron át, és a termék egymásba nyíló közlekedő sávjain át történt. Az emeleten a belső udvar körül kialakított folyosókról és a főhomlokzati traktusban a nagy fesztávú termék középvonalában szabadon hagyott közlekedő sávokon voltak a lerakatok elérhetők.
- C. Társasági terek térbeli helyzete: Nincs az épületben.
- D. Privát terek térbeli helyzete: Nincs az épületben.
- E. Kiszolgáló terek térbeli helyzete: a kiszolgáló funkciók az épület minden hasznosítható szintjén voltak, főként raktározási területek, a lépcső és állvány közelében mosdó blokkokkal.
- F. Üres térváz (**30. ábra**): A térkompozíció belső udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusos mindkét szinten. A térszerkezetnek 1 működő bejárata van. A földszinti bejárat az épület szimmetria tengelyébe volt állítva. A szolid és funkcionális kialakítású kerti kijárat egy esővédő előtetős rakodó plató volt. A leghosszabb enfilade a kerti bejáraton, folyosón, az üvegezett belső udvaron és a 4 oszlopos egykori előcsarnokon is átvezet, de végpontja a reprezentatív főbejárat előtere zsákszerűen zárja a láncot, nem ad kijutást a kocsialáhajtó felé. A belső udvar központi elosztó szerepet tölt be a földszinten, melyből 4 irányba nyílnak további raktár területek. A belső udvart a földszinten 2, emeleten 4 oldalról oldalfolyosó veszi körbe, melyből nyílnak a kiszolgáló terek, és a lépcső. A földszinten a régi társasági terek csarnokszerű terei nagy raktárként jól alkalmazhatóak. A Múzeum utca és kert felőli tagoltabb kisebb terek egybenyitottan szintén jó raktározási területekké váltak. A Múzeum utca kert felőli sarkát mosdó és kiszolgáló cellás egymásba nyíló aprózott terek halmaza tölti ki. Az emeleten szintén a nagy, csarnokszerű terek dominálnak, melyek egyrészt a

Molnár Péter-féle tervet követik a főhomlokzati traktus kialakításában, másrészt a Múzeum utca és Lovarda utca és kert felőli traktusok fal kibontásai után további nagy egybenyitott átfolyó terek jöttek létre. Új eleme a térszerkezetnek az így kialakult hatalmas 9 axisos, kerti teljes homlokzatot kitöltő raktártér, mely térben úsztatva helyezkedik el a spirál lépcső doboza.

8. A palota 2013-as állapota

1975-től 1984-ig az épület belső és külső átalakításával komfortosított, burkolatokkal, fűtéssel és világítással ellátott cellás irodaépület jött létre. Ez az állapot tart napjainkig, 2014-ig, azzal a különbséggel, hogy a 30 éves burkolatok azóta elavultak, a szerkesztőségek, stúdiók, irodák és irattár és Rádiómúzeum teljesen kiköltözött, s jelenleg az 1975 előtti használathoz hasonló bútorraktározás és elektromos ellátás, kiszolgálás dominál. **(31-35. ábrák)**

- A. Megközelítés: A kiszolgáló célú megközelítés a kerti lépcsőn át a földszintre illetve a pincébe és a Rádió iroda épülete felől egy pincelejárón át zajlik. Ez egy szükségmegoldás, mivel a kert felől a Rádió parkolója és személyzeti portája felől biztosítva van a bejárat őrzése. A reprezentatív, városszerkezetileg jó pozíciójú, tér felőli bejárat ráccsal le van zárva, nem használják.
- B. Feltárás: A földszinti és emeleti kiszolgáló, raktározási terek feltárása a kerti bejáraton keresztül indul. Az emeletekre a kerti kijárat melletti melléklépcső, az 1976-os kialakítású felülvilágított húzott karú fölépcső és a Rádió irodaépület felőli traktusában egy lift vezet. A földszinten és emeleten az MTVA Magyar Rádió Vállalatának bútorraktárai vannak elhelyezve. A körfolyosós közlekedés két belső teret kerül meg: az üvegezett, 1984-ben tatarozott belső udvart és a régi rádiók raktározására szolgáló egykori oszlopos előcsarnokot. Az emeleten szintén a belső helyzetű raktár és az udvar köré szervezik a körfolyosót, melyből oldalra nyílnak a cellás raktározási szobák, és a kiürített egykori irodák.

A tetőtérbe a melléklépcsőn és lifttel jutunk fel. A közlekedő a sötét, ablaktalan U alakú oldalfolyókból áll, melyből a változatos funkciójú és nagyságú kiszolgáló terek nyílnak.

A pince 2 irányból közelíthető meg, egy utólag, az elektromos központtal egy időben épített külső pincelejárón keresztül a Rádió iroda épülete irányából, vagy az eredeti kerti pincelejáraton át. Az épületen belüli megközelítés le van zárva, de ki van építve a fölépcső folytatása is és a lift is az alagsorhoz. A pince közlekedése hasonlóan van

kialakítva, mint a földszinten és az emeleten: a körfolyosó az udvar 2/3-át és a főhomlokzati belső raktár, olajtároló, személyzeti blokkot megkerülve alkot zárt kört, melyből három csáp ágazik le, kettő a kijáratokhoz, egy a klíma és hőközpont feltárásához.

- C. Társasági terek térbeli helyzete: Nincs az épületben.
- D. Privát terek térbeli helyzete: Jelenleg nincs az épületben. Az üres földszinti, emeleti és tetőtéri helyiségek szerkesztőségi és irattári helyiségekként cellás rendszerben a körfolyosóra felfűzve voltak, 1 vagy 2 ablakkal rendelkeztek.
- E. Kiszolgáló terek térbeli helyzete: a kiszolgáló funkciók az épület minden hasznosítható szintjén vannak, a lift közelében mosdó blokkokkal és főként kihasználatlan, üres vagy raktározási terekkel. A pincében, a körfolyosóra felfűzve és a középső boltozott helyiségekben az elektromos ellátó központ, vezérlő és kiegészítő helyiségei: akkutöltő, transzformátor, akkumulátortér, elosztó, diesel aggregátor gépészeti helyiségek vannak elszórtan kialakítva, a mai korszerű, kisebb léptékű berendezésekhez képest nagy kihasználatlan terekkel. A földszint főhomlokzati traktusában, az egykori előcsarnokban és a fedett belső udvarban vannak az Archívum bútorraktárai és régi rádió-raktára. Az utóbbi két belső téren át egy közlekedő sáv vezet az épület tengelyében, mely sávot csak ezen területek együttes kinyitásával, tehát ritkán lehet használni. A kert felőli traktus északi felében a számítástechnikai részleg zárt terei, a szerverszoba, és irodák vannak, a traktus felaprózódásából, belső előterek közbeiktatásával kialakítva.

Az emeleten a főhomlokzati traktusból 2 irányba nyíló külső és belső helyzetű raktár szobák vannak, illetve kiürített üres irodahelyiségek. Az emelet helyiségei zárva vannak általában.

A tetőtér kiszolgáló terei között a legnagyobb a főhomlokzati traktus bútorraktára, mely hosszú kétszintes, galériás tér a padlás mellett, és a belső udvar felé nyíló bevilágítókon kap fényt. A kert felőli traktus északi felében tornaterem, és hozzá kapcsolódó pihenő, öltöző, mosdó és szauna lett kialakítva. A lif gépháza, az elektromos központ, szellőző gépháza és további raktárok és műhelyek vannak a belső U alakú folyosóra felfűzve.

- F. Üres térváz (**35. ábra**): A térkompozíció belső udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusos az alagsorban, földszinten és emeleten. A tetőtér a főhomlokzati külső traktus elhagyásával jött létre, körbe 1-1-1-1 traktussal, középen a fedett udvar felülvilágító gúlája. A térszerkezetnek 3 működő bejárata van. A földszinti bejárat az épület

szimmetria tengelyébe van állítva. A szolid és funkcionális kialakítású kerti kijárat egy esővédő előtetős platós lépcső. A másik két bejárat a pincébe vezet, egyik a plató alatt a kert felőli bejárat alatt, a másik az északi, Rádió irodaháza felőli homlokzat mellett vezet az alagsorba. Az alagsor labirintusszerű tört közlekedési rendszerében vannak hasonló jellegű tércsoportok: a belső udvar alatt hevederekkel erősített, csehsüveg-boltozatos, pilléres terek négyzetes hálójá csarnokteret alkothat, ha a pillérek között nem falazták volna el sok helyen. A boltozott terek körüli folyosók dongaboltozatos nyújtott terei a második csoport. A harmadik csoport a főhomlokzat traktusában a főbejárat két oldalán található, mely terek egy hosszú dongaboltozatos tér harántosztásából keletkeztek. Érdekes még a szűk belmagasságú keresztboltozatos kocsifelhajtó és előtér alatt terek tengelyre felfűzött szimmetrikus térbeli pozíciója. A leghosszabb enfilade a kerti bejáraton, folyosón, az üvegezett belső udvaron és a 4 oszlopos egykori előcsarnokon is átvezet, de végpontja a reprezentatív főbejárat előtere zsákszerűen zárja a láncot, nem ad kijutást a kocsialáhajtó felé. A belső udvar nem tölt be központi elosztó szerepet, mivel nyílásait utólagosan befalazták. A belső udvart és a 4 oszlopos teret a földszinten, emeleten és alagsorban 4 oldalról körfolyosó veszi körbe. A tetőtéren U alakú belső folyosó veszi körbe a belső udvar felülvilágító falazatát, melyből nyílnak a cellás rendszerben a kiszolgáló terek, a lift és a melléklépcső. A földszintről az emeletre egy húzott karú, ovális terű lépcsőházon /főlépcsőn át/ jutunk fel. A földszinti terek az eredeti traktus szélesség csökkentésével, a belső körfolyosó leválasztásával, és a homlokzatokra merőleges sűrű osztással felaprózott cellákká alakultak. A kert felőli homlokzat északi felében bonyolult, egymásba nyíló, másodlagos közlekedési tereket kialakító rendszert találunk, mely sötét, belső helyzetű tereket hoz létre. A Múzeum utca és kert felőli tagoltabb kisebb terek másodlagos közlekedése az egymásba nyíló ajtók, mellyel tércsoport jött létre a földszinti kert és Múzeum utcai sarokban. Az emeleten ez a rendszer egyöntetű, azonos méretű cellaszerű irodaegységeket teremtett a körfolyosóra felfűzve. A tetőtérben 2 csarnokszerű tér jött létre, a főhomlokzat felé eső traktus hosszú, osztatlan, galériás tere és a kert felőli északi sarokban a tornaterem.

Saját terv az épület korábbi térszerkezetéhez közelítve

Látva a 8 bemutatott állapot elemzését, értékeltem azok megoldásait, mely alapján az Ybl-féle negyedik ajánlati terv, az 1876-os állapot, 1898-as állapot mutat térszerkezetében nagy hasonlóságot. Az ezt megelőző ajánlati tervekben a főlépcső hangsúly, helyzete volt

túlzó, illetve a piano nobile helyzete váltakozott. Ezekben a tervekben a közösségi és gyűjteményes terek hatalmas tereket és reprezentatív térsort kaptak, mely mellett a privát lakosztályok mérete elaprózott, hangsúlya kisebb volt.

A rádió korszakában két irányt különböztettem meg. Az egyikben, például a Nánási-terven (ehhez hasonlóan a későbbi Gulyás Zoltán, Finta József, Gulyás Zoltán-Dobai János tervein is), 1966-os állapotban a palota tereit monumentális csarnokterekké alakítják át, teljes traktus-szélességben, és olykor teljes homlokzat-hosszúságban. A reprezentáció és közlekedés túlsúlyában megszűnnek a lakosztályok beosztásai és az egykor központi, legnagyobb térként szolgáló átrium devalválódik, s csak akadály lesz a nagy áramló térben. A másik irány a megvalósult állapot 1975 és 2013 között, melyben a háború előtti közép arányú terek lesznek a maximális nagyságú terek a szerkezetben, és a traktusok ketté, vagy három részre osztásával, valamint az egy ablak tengelyre felosztással apró hasonló cellás terek sokasága születik.

A Károlyi Lajos-palota, mint műemlék, nem csak tömegében, homlokzatában és művészettörténeti stílusjegyeiben hordoz értéket, hanem tereinek kialakításában is. Ha ezt a gondolatot elfogadjuk, akkor egyértelműen a világháború előtti, egymáshoz nagyon hasonló 1865-ös Ybl Miklós-féle negyedik ajánlati terv, az 1876-os, 1898-as állapotok térszerkezete tekinthető védendő értéknek.

Ez inspirált engem, hogy azt a térszerkezetet, melynek a térváza a következően írható le, megtartsam, visszaállítsam a lehető legnagyobb mértékben.

A térkompozíció belső udvar köré szervezett 2-1-1-1 traktusos mindkét szinten. A térszerkezetnek 5 bejárata van, ebből 2 a földszintre vezet. A 3 pincelejárát alárendeltebb helyzetű, egyik a kertből nyílik, a másik a főhomlokzat Lovarda felé eső ikerablaka alatt, a harmadik a Múzeum utcából. A földszinti két bejárat egymással szemben, a szimmetria tengelybe volt állítva. egy reprezentatív, kocsialáhajtóval kiemelt, és sarokrizalitokkal keretezett, szimmetriatengelybe állított főbejárat. Ezzel szemben az épületen, szimmetriatengelyén az épület másik végén egy szolid kialakítású kerti kijárat. A leghosszabb enfilade a kocsialáhajtós főbejárattól előcsarnokon és a belső udvaron át a kerti átjárón, és a kerten keresztül is átvezet. A kertben középen szökőkút állt, virágos parterrekre osztják a murvával felszórt szimmetrikus ösvények. A kert végét gloriette jelölte, mely a bérház tűzfalának egysíkú látványát tompította. Az előcsarnok központi elosztó szerepet tölt be, melyből legyezőszerűen nyílnak változatos térarányú terek a főhomlokzati traktusban és a belső udvar felé. A belső udvart a földszinten 2, emeleten 4 oldalról oldalfolyosó veszi körbe, melyből nyílnak a kisebb privát terek és kiszolgáló terek, lépcsők. A Múzeum utca és a kert

felé felaprózott, felezett traktusszélességű szobák, míg a tér felé nagy egybenyíló, enfilade-os 2 traktusos terek nyílnak. A két szintet összekötő fedett átrium uralja és szervezi nagyságával a többi teret. A földszinti terek nagy 6 méteres belmagasságúak, változatos méretű, terekkel, melyben a kert felé a csarnokszerű táncterem a legnagyobb.

Ehhez a térszervezéshez hozzáilleszthetőnek a következő építészeti programokat találtam:

1. Magyar Nemzeti Múzeum bővítéseként, kiállítótér, adattár, műhely, ülésteremmel, adminisztrációval, gyűjteményes terekkel, kerttel.
2. Elit találkozóhely, szalon, szórakozóhely, billiárd, kártyaszobákkal, szivarszobával, tánctérrel, zenepáhollyal, exkluzív emeleti hotelszobákkal, kert
3. Könyvtár (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár bővítéseként) elektronikus adattár, periodikák, blogok, vlogok, internetes újságok adattára, bemutatása, kert
4. Hotelszárny (5 csillagos, nem 1 épületben, összefogva az Eszterházy-palotával, vagy a Károlyi-bérházzal), a kert szabadon hagyása is cél.
5. Kortárs festő Szalon, műtermek és galéria, emeleti műtermek kihasználásával, földszinti bemutatóterekkel, emeleti lakásokkal, műtermekkel.
6. Zene, telefonhírmondó és rádió múzeum, Kodály, Bartók gyűjtemény rendezése, bemutatása, népzenei gyűjtés, rádió-történet bemutatása
7. Építészeti Múzeum/Építészettörténeti Modelltár, a magyar épített örökség bemutatására virtuális és tárgyi modellekkel, enteriőrökkel.

Az építészeti programok közül a 7. és az 1. lett az alapkonceptióm. Így a Magyar Nemzeti Múzeum és az építészeti kamarák közös gondozásában (és közvetlen szomszédjaként) egy közgyűjtemény jönne létre a palota tereiben, mely kulturális eseményeket is rendez, kiállításokat, banketteket, üléseket, konferenciákat és modellező pályázatokat, versenyeket szervez. A kiállítás anyaga elsősorban Magyarország műemléki anyaga, melyhez a kortárs értéket képviselő épületek bemutatása is társul. Két kiállítási egység jönne létre, a nagyobb a palota földszintjét, alagsorát és emeletét használja fel, s ez a Magyarország történeti épületeit dolgozza fel kronologikus (építészeti korok és stílusok) és tematikus (védvárak, kastélyok, lakóházak, templomok, oktatási épületek, kórházak, kulturális intézmények...) felosztásban. A másik, kisebb kiállítás Budapest főváros épületeit és városépítészetét hivatott bemutatni, melynek központi eleme a nagy 11,2*16,8 méteres fa makett a városról, mely 1:500-as léptékben mutatja be Budapest szívének domborzatát és épületállományát. ez a kiállítás a kert végi gloriette helyén épülő pavilonba, és föld alatti bővítményében nyerne elhelyezést.

Célom tehát kulturális felhasználás mellett a kert, a történeti térsor, világháború előtti térszerkezetének visszaállításával egy olyan hasznosítás találása, mellyel a differenciált közlekedési tereket, feltárást, és tércsoportokat hasonlóan a követségi vagy a Károlyi-időszakhoz több réteg több célból is használhatja.

A történeti enteriőrök rekonstruálhatóságában a Károlyi-palota esetében azt mondhatom, van elegendő terv és képanyagunk a bemutatásukra a földszinten **(36. ábra)**:

- a bejárat előtér 1876-os állapotából,
- a 4 oszlopos előcsarnok 1876-os állapotából,
- a főlépcsőház 1876-os állapotából,
- a hátsó húzott karú melléklépcső 1876-os állapotából,
- a téli kert 1876-os állapotából,
- a 2 oszlopos empír szalon 1876-os állapotából,
- a gobelines nagy ebédlő 1898-as állapotából,
- a zöld fogadó szalon 1898-as állapotából,
- a tükörgaléria, folyosó 1898-as állapotából,
- a táncterem és melléktereinek, zenekari karzatának, kerti folyosójának 1898-as állapotából

az emeleten **(37. ábra)**:

- az ifjú gróf dolgozószobájának 1898-as állapotából,
- a főhomlokzati kis szalon 1898-as állapotából,
- a főhomlokzati nagy szalon 1898-as állapotából,
- a főhomlokzati grófnéi írószoba/sarokszalon 1898-as állapotából

Tehát a földszinten 10, az emeleten 4 olyan tér van, melyről kellő információnk van a bemutatására. Viszont úgy vélem a helyszíni falmaradványok, in situ festék és szobrászati maradványok gyér mennyisége miatt, hogy hiteles módon csak a télikert egészíthető ki a romos architektúra pótlásával, kiegészítésével, az üvegmennyezet újragyártásával.

A másik 13 térben a palota koherens belső tereinek bemutatása absztrakt formában is megvalósulhat.

Például vetített formában, virtuális szemüvegen, 1:1-es léptékű modellen, vagy egy-egy falszakasz, térsarok visszaállításával. Van példa Münchenben arra is, hogy egy könnyűszerkezetes meghajlított molinóra nyomtatják ki az adott tér-mennyezet-fal-padló vetületét, mely pontosan a térszakasz ábrázolt pozíciójába kerül, de a befogadó a téren áthaladva nemcsak az archív felvételen ábrázolt enteriőrt érzékeli, hanem, ha a felvétel egy

ajtót ábrázol, az ajtó fizikai valójában elkészül, s azon áthaladva betekinthet a molinót tartó hátszerkezetbe is. Ezzel a rekonstrukció kérdésének mindkét oldalát szemléltethetjük, hiszen egyfelől egy régi állapot konzerválása és fennmaradása érdekében dolgozik az örökségvédelem, másfelől mindig a saját korának technikáját hivatott használni, ezzel megkülönböztetve saját munkáját az eredeti megmaradt in situ elemektől.

Összefoglalás

A Károlyi Lajos-palota 150 éves építéstörténetének felkutatása számomra és Sávoly Tamás, történész-levéltáros külső konzulensemnek egy tudományos nóvumokban gazdag tényfeltáró munka volt. A pontosított tudományos dokumentáción túl (melynek szövege függelékként alább következik) azonban a palota tereinek változatai, számos állapota és átalakítási tervei megvilágították a téma új elemzésének lehetőségét: a térszervezés változásainak elemzését korábbi módszerek (Dr. Fekete József Csaba, egyetemi konzulensem funkció és téralakítást elemző színekódokkal jelölt módszere) és új módszer felvetésével, kísérletezésével.

A térhasználat szempontjából 3 markánsan különböző attitűdöt lett szétválasztva: a reprezentatív, társasági terek; a privát, magánhasználatú terek; valamint a kiszolgáló, alárendelt terek. A palota 8 különböző építészeti terve lett elemezve 6 szempont alapján:

- A. Megközelítés
- B. Feltárás
- C. Társasági terek térbeli helyzete
- D. Privát terek térbeli helyzete
- E. Kiszolgáló terek térbeli helyzete
- F. Üres térváz kapcsolatainak alkalmassága alternatív térhasználat felvetésével

A 11 vizsgált állapot elemzését értékelve hasonló megoldásokat láthatunk az Ybl-féle negyedik ajánlati terv, az 1876-os állapot, 1898-as állapot, 1927-es állapot és a Molnár Péter-féle terv mutat térszerkezetében. A hasonlóság a függőleges közlekedőterek elrendezése, és a kétszintes központi átrium csomópont helyzetében látszik. Az ezt megelőző ajánlati tervekben a főlépcső hangsúlya, helyzete volt túlzó, illetve a piano nobile helyzete váltakozott. Ezekben a tervekben a közösségi és gyűjteményes terek hatalmas tereket és reprezentatív térsort kaptak, mely mellett a privát lakosztályok mérete elaprózott, hangsúlya kisebb volt.

A rádió korszakában két irány ismerhető fel. Az egyikben, például a Nánási-terven (ehhez hasonlóan a későbbi Gulyás Zoltán, Finta József, Gulyás Zoltán-Dobai János tervein is), 1966-os állapotban a palota tereit monumentális csarnokterekké alakítják át, teljes traktus-

szélességben, és olykor teljes homlokzat-hosszúságban. A reprezentáció és közlekedés túlsúlyában megszűnnek a lakosztályok beosztásai és az egykor központi, legnagyobb térként szolgáló átrium devalválódik, s csak akadály lesz a nagy áramló térben. A másik irány a megvalósult állapot 1975 és 2013 között, melyben a háború előtti közép arányú terek lesznek a maximális nagyságú terek a szerkezetben, és a traktusok ketté, vagy három részre osztásával, valamint az egy ablak tengelyre felosztással apró hasonló cellás terek sokasága születik.

A Károlyi Lajos-palota, mint műemlék, nem csak tömegében, homlokzatában és művészettörténeti stílusjegyeiben hordoz értéket, hanem tereinek kialakításában is. Ha ezt a gondolatot elfogadjuk, akkor a világháború előtti, egymáshoz nagyon hasonló 1865-ös Ybl Miklós-féle negyedik ajánlati terv, az 1876-os, 1898-as állapotok térszerkezete irányadó lehet, a térszerkezet részleges vagy teljes visszaállítása megfontolandó lenne.

A leírások célja az volt, hogy a térszerkezetet önálló, meghatározó adottságként kezelve, a konkrét eredeti funkcióktól függetlenül, egy későbbi épület hasznosításánál tervezési, kiindulási alap lehessen. Így az elemzés után a térszerkezetbe illeszthető funkciók, igények közül válogatva jöhet létre az épület új programja, hasznosítása.

A Károlyi-palota esetében az elemzés eredményeként a legkoherensebb térszerkezetnek az 1876-os, és 1898-as állapotok bizonyultak, ezáltal követendő irányként, ezen állapotok közül választva lenne ideális a térszerkezetet visszaállítani egy átalakítás folyamán.

Az kiválasztott üres térváz működése a Károlyi-palota esetében így írható le: a térszerkezet központi szervező tere a kétszintes fedett, üvegezett belső udvar, mely előtt a földszinten és emeleten egy-egy előcsarnok áll, melyek legyezőszerűen osztják szét a beérkező forgalmat a szomszédos 2 homlokzati traktus fogadó tereibe. A belső udvar kockaszerű magas tere az épület legnagyobb tere, mely körül szervizfolyosók látják el a feltárást az emeleten, míg a földszinten a közlekedő tér és fogadó tér együttes szerepét tölti be az átrium.

Az így meghatározott térváz, csomópontjai és kapcsolatai által gráfként szolgálhat, melyre rápróbálva különböző építészeti programokat, a térkapcsolatok és közlekedési rendszer illeszkedése esetén leszűkíthetők, és ellenőrizhetők a hasznosítási lehetőségek.

Egy tervjavaslatot adtam ennek a térszerkezetnek a lehető legteljesebb kihasználására, melyben a palota kulturális szerepet játszva közintézményként a Magyar Nemzeti Múzeum bővítéseként Építészettörténeti Múzeumként hasznosulna.

Javaslatokat adtam ezen túl, olyan örökségvédelmi kérdésre is, hogy a sikeresen megőrzött térszerkezeten belüli egyes terek belső enteriőrjét milyen formában lehet bemutatni, rekonstruálni.

Bibliográfia időrendben

Hevesi Lajos: Budapest és környéke. [Budapest], 1873. FSZEK jelzet: Gy. raktár B 914/3

A Magyarországi Árvízkárosultak javára Budapesten gróf Károlyi Alajos palotájában 1876. évi májusban rendezett Műipari és történelmi emlék-kiállítás tárgyainak lajstroma. Készítették: Dr. Henszlmann Imre és Bubics Zsigmond apát sajtó alá rendezte: Szalay Imre. Budapest, 1876. Magyar kir. Egyetemi nyomda 48 p. OSZK jelzet: 260530

1876-1885. kiállítás. A magyarországi vízkárosultak javára Budapesten, gróf Károlyi Alajos palotájában 1876. évi májusban rendezett műipari és történelmi –, kitűnőbb tárgyainak lajstroma. Fényképezte és kiadta Klösz György. – Katalog etc. N. 4° (25 l. XXIV. fényképtáblával.) Budapest, 1877. Klösz Gy. Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára

Rückwardt, Hermann: Architektonische Studienblätter aus Budapest, Berlin, [1890.] t. 10. FSZEK jelzet: Bf 725/111

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képekben. IX. kötet, Magyarország 3. kötet. Magyarország /Rudolf trónörökös főherceg közreműködésével/ Budapest, 1893. Magyar Királyi Államnyomda p. 109., p. 116. Ybl említésre méltó művei még a gróf Károlyi féle francia renaissance és a gróf Festetics féle barokk művészetű paloták.

Budapest főváros dunabalparti (volt pesti) részén megállapított új és régi helyrajzi és házszámok mutatókönyve. Budapest, 1897. p. 307.

Gerecze Péter: A műemlékek helyrajzi jegyzéke és irodalma. Magyarország műemlékei. II. (Szerk.) Forster Gyula. Budapest, 1906. Hornyánszky

Éble Gábor: A Nagy-Károlyi gróf Károlyi család leszármazása a leányági ivadékok feltűntetésével. (Levéltári és anyakönyvi eredeti és hiteles okiratok alapján. Budapest, 1913. Franklin Társulat

Magyarország történelme, földje, népe, élete, gazdasága, irodalma, művészete Vereckétől napjainkig. Írták és szerk.: Albrecht királyi herceg, Andrássy Gyula [et al.] 2. köt. Budapest, [1937] p.432. FSZEK jelzet: Bq 943/718 9X12 cm.

Ybl Ervin: Lotz Károly élete és művészete. Budapest, 1938. p. 87-92.

Ciano gróf naplója, 1939-1943. [ford. Bányász György], [Előszót írta Eszes Máté]. [Budapest], 1999. Ármádia, Danár Ny. 501 p. Ciano, Galeazzo (1903-1944) OSZK-jelzet: MB 225.884

Budapest műemléki kárai 1944-1945-ben /Schoen Arnold - Kardos György - Zakariás G. Sándor Budapest,[S.n.], 1949/1950 Budapest Gy. raktár FSZEK jelzet: BQ 725/497

Kismarty-Lechner Jenő. Építőművészetünk a XIX. század második felében. Budapest, 1945. p. 26.

Budapest műemlékjellegű építményeinek jegyzete. Összeállította: Genthon István és Zakariás G. Sándor; [közerad. a] Múzeumok és Műemlékek Országos Központja Budapest, 1949. Diószegi, FSZEK jelzet: KK Raktár8 X 8459

Genthon István: Magyarország műemlékei. Budapest, 1951. p. 78.

Ybl Ervin: Ybl Miklós. Budapest, 1956. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1956.73. kép. Bq 927/114 R. repr. 4X6 cm. Ybl Miklós tanrajza

Gerő László: Az építési stílusok. Budapest, 1957. p. 88-89. között: F. 16X23 cm. Főhomlokzat.

Pest megye műemlékei I-II. Írta: Aggházy Mária, Bán Attila. Budapest, 1958. Akadémiai Kiadó, (Magyarország műemléki topográfiája V.)

Genthon István: Magyarország művészeti emlékei I-II. Budapest, 1959., 1961. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

Turányi Kornél: A Józsefváros kialakulása. Tanulmányok Budapest múltjából XV. Kötet, Budapest, 1963. p. 331.

Bakács István: A Károlyi család nemzetségi és főtí levéltára. Repertórium. Budapest, 1965. p. 196, 317.

Magyar Rádió Székház. Tervpályázati hirdetmény és részletes tervpályázat kiírása Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, Budapest, 1971. FSZEK jelzet: B 727/60

Gerő László: Pest-Buda építése az egyesítéskor. Budapest, 1973. p. 182. B 720/62 F. 12X18 cm. Klösz György felv. 1890 körül.

Budapest Lexikon. Bp., 1973. p. 964.

Zachár Ottó: A Józsefváros története V. (1919-1945.) Budapest, 1978. 10. kép. F. 8X11 cm. Homlokzat, 1928-ban. FSZEK jelzet: B 943/993/5 ?

Klösz György: Budapest, anno ... Budapest, 1979. t. (57.) Bq 779/381, Bq 779/383, Bq 779/384 18X22 cm.

Gudenus János, Szentirmay László: Összetört címerek. Budapest, 1989. Mozaik

Magyarország műemlékjegyzéke I-II. Budapest, 1990. OMF

Déry Attila: Budapest eklektikus épületszobrászata. Budapest, 1991. 95, 102, 126.

Ybl Miklós építész 1814-1891. Szerkesztő: Farbak Péter. [Budapest], Hild-Ybl Alapítvány, 1991. (Kiállítási Katalógus.) Ybl Miklós építész 1814-1891. Szerk.: Kemény Mária – Farbak Péter. Budapest, 1991. [A Hild-Ybl Alapítvány kiállításának katalógusa] p. 170.

Ybl Miklós szerepe a budapesti falképfestészet kiteljesedésében a XIX. sz. második felében. In: Ybl Miklós építész 1814-1891. A Hild-Ybl Alapítvány kiállítási katalógusa, Szerk.: Kemény Mária, Gerle János, Farbaki Péter. Budapesti Történeti Múzeum, 1991., 123-140.

D. Mezey Alice: A természetes fény felhasználásának néhány sajátos példája Ybl kastélyépítészetében. In: Ybl Miklós építész 1814-1891. Szerk.: Kemény Mária. [Budapest], Hild—Ybl Alapítvány, Budapest, 1991. 151-156. (Tanulmányok.)

Sisa József: Kastélyépítészet a historizmusban. In: A historizmus művészete Magyarországon. Szerk.: Zádor Anna. Budapest, 1993. MTA, p. 65-78.

Baji Etelka, Csorba László: Kastélyok és mágnások. Budapest, 1994. HG és Társa Kiadó

Petravich András: Kastélyok. In: Épülettípusok a kiegyezés utáni Magyarországon. Szerk.: Császár László. Budapest, 1995. ÉTK Kft., 34-44.

Heckenast Gábor - Horváth Gyula: A stúdiók világa. Budapest, 1995. Ajtósi Dürer Kiadó

M. Szűcs Ilona: Palotanegyed a Józsefvárosban. 908. 4. sz. 97

Storia della scuola italiana di Budapest, 1935-1947 / [... red. Gilda Mara Bér] ; [pubbl. dall'] Associazione di ex-borsisti ungheresi in Italia ed ex-allievi di scuole italiane in Ungheria. Budapest : AEBES, Budapest, 1999. Kódex 311 p. OSZK-jelzet: MB 172.972

Hidvégi Violetta: Pest város Építő Bizottmányának iratai. Repertórium. Budapest, 2004. I. köt. Pp. 315, 323, 352; II. kötet p. 377.

Budapest teljes utcanévlexikona. Szerk.: Ráday Mihály. Budapest, é.n. (2005), p. 388, 407.

Nyisztor Lóránd: A Nagy-károlyi gróf Károlyi család és székhelyeik története. Debrecen, 2005. (Benne: Éble Gábor: A Nagy-károlyi gróf Károlyi család leszármazása. Budapest, 1913.) 265. oldal Nyisztor Loránd: A gróf Károlyi család kastélyai és palotái. p. 167-265.

Déry Attila: Józsefváros VIII. ker. Budapest Építészeit topográfia 4. kötet, Budapest, 2007. Terc Kiadó

Négy évtized a Múzeum körút mentén: életképek a pesti egyetemről és a Magyar Nemzeti Múzeumról a XIX. század fordulóján / Soós Lajos; [szerk. Polgárné Németh Katalin és Máticsné Pölczmann Enikő]. Pápa, 2012. [Jókai Mór Vár. Kvt.], 169 p. OSZK jelzet: HB 5.525/2012/ksz. / Raktár

Periodikák jegyzéke

A pesti Nemzeti Múzeum mögötti új épületek homlokzata. Ybl Miklós építészől (Képünkhöz) = Az Ország Tükre. Budapesti Képes Közlöny. Pest, Felelős szerkesztő: Balázs Sándor. II. évfolyam, 34. szám, 1863. december 1. p. 401-402. OSZK jelzet: H 2695 vagy FM/801

Gróf Károlyi Alajos palotája a Nemzeti Múzeum mögött = Magyarország és a Nagy Világ Politikai, Ismeretterjesztő és Szépirodami Képes Hetilap. Pest, Felelős szerkesztő: Balázs Sándor II. évfolyam, 49. szám, 1866. december 9. Haske rajza, Buxbaum-Schwartz A főhomlokzat, elől a kocsifelhajtón egy hintó. 15X23 p. 769. OSZK jelzet: FM3/702 1. tekercs

Képmagyarázatok. Gróf Károlyi Alajos palotája = Magyarország és a Nagy Világ Politikai, Ismeretterjesztő és Szépirodami Képes Hetilap. Pest, Felelős szerkesztő: Balázs Sándor II. évfolyam, 49. szám, 1866. december 9. p. 775. OSZK jelzet: FM3/702 1. tekercs

Gróf Károlyi Alajos palotája Pesten = Képes Világ. Szépirodalmi Folyóirat. Szerkesztő: Vértesi Arnold. Kiadó: Deutsch Mór 1868. február vége. 3-4. füzet, 181 p. Haske rajza, Buxbaum-Schwartz a főhomlokzat, elől a kocsifelhajtón egy hintó. 15X23 cm OSZK jelzet: FM3/8060 3. tekercs

[Ágai Adolf] Porzó: Unter Schätzen und Geschmeide = Pester Lloyd. Dreiundzwanzigster Jahrgang. Redaction und Administration. 1876. május 14. 112. szám, p. 3. OSZK jelzet: FM3/775 98. tekercs

Geist Karl: Im Palais Károlyi = Pester Lloyd Dreiundzwanzigster Jahrgang. Redaction und Administration. 1876. május 21. 117. szám p. 6. (A kiállításról) OSZK jelzet: FM3/775 98. tekercs

Borostyáni Nándor: A Károlyi palotában = Vasárnapi Újság 1876. május p. 313-314.

A Műtörténelmi kiállításról. Mátyás király és Beatrix királyné = Magyarország és a Nagyvilág Felelős szerkesztő: Ágai Adolf XIII. évfolyam, 21. szám, 1876. május 21. (Kép a

Műtörténelmi kiállításról. Mátyás király és Beatrix királyné p. 324.) p. 328. OSZK jelzet: FM 702. 7. tekercs

A Műtörténelmi kiállításról. Skander bég sisakja és Mátyás király pajzsa = Magyarország és a Nagyvilág Felelős szerkesztő: Ágai Adolf XIII. évfolyam, 22. szám, 1876. május 28. (Képek a Műtörténelmi kiállításról. p. 326-327.) p. 335.

Gróf Zichy Pál Ferencné = Magyarország és a Nagyvilág Felelős szerkesztő: Ágai Adolf, XIII. évfolyam, 23. szám, 1876. június 4. (Kép a grófnőről) p. 349-350.

György Aladár: A műiparkiallításról = Életképek. Illusztrált napilap a szépirodalom, a társas élet és a művészetek köréből. Felelős szerkesztő: Törs Kálmán Kiadó: Jókai Mór Első évf. 4. szám 1876. június 4. p. 31-33.

Károlyi Alajos = Vasárnapi Újság 1879. július 20. 29. szám 26. évfolyam 457. l. kép.

A tavasz ünnepély = Vasárnapi Újság, 1880. május 9. 27. évfolyam, 19. szám p. 305-306., 313-315. 320.

Tavaszi Ünnepi lap Szerkeszti: Pulszky Polyxéna Budapest, Franklin Kiadó 1880. FSZEK jelzet: Bf 071/18 20 p.

Szmrecsányi Miklós: Képzőművészet = Budapesti Látogatók Lapja. Gazette des Etrangers. The Foreigners Gazette. Fremden Blatt. (1888-1897) Felelős szerkesztő: Szalay Mihály 1892. március 20. 3. szám, p. 8. kép a Károlyi palota homlokzatáról még szobrokkal. OSZK jelzet: FM3/1104 3. tek

Budapesti képek: A gróf Károlyi-palota a Múzeum mögött = Ország-Világ. Szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap. (1897-1938.) Szerkesztő: dr. Váradi Antal XIV. évfolyam. 36. szám, 1893. szeptember 3. p. 585. 17X24 cm; OSZK jelzet: FM3/687 12. tekercs

Károlyi Alajos grófné özv. = Vasárnapi Újság 1894. február 11. 6. szám 41. évfolyam p. 81.

A „Fehér Kereszt” egyesület ünnepélye = Vasárnapi Újság 1894. február 18. 7. szám, XLI. évf. p. 109-110.

K[ovács] D[énes]: A "Fehér Kereszt" egyesület ünnepélye = Vasárnapi Újság 1895. p. 109-110. /Károlyi Alajosné/

Gaál Adorján, Hatvani: Gróf Károlyi Alajos palotája = Magyar Iparművészet 1897-1898. p. 210-214.

A Nemzeti Múzeum és környéke ma = Vasárnapi Újság. 1902. p. 765.

A Károlyi palota, mellette a Lovarda utcaképpel = Hungary 1906. No 12. p. 2. OSZK jelzet: FM3/4643/ 1-2. tekercs

Toilettek a koronázási jubileumi misén = Vasárnapi Újság 1907. p. 502. /Károlyi Lajosné képe/

Műkincsek pusztulása = Népszava 1912. január 5. p. 7. OSZK jelzet: FM3/2133 40. tekercs

Elpusztult műkincsek. Tűz a Károlyi palotában = Magyarország 1912. január 6. p. 10-11. OSZK jelzet: FM3/412 3780 tek. Szabadpolcos

Egy tűzvész negyedszázados évfordulója = Budapesti Napló 1937. július 29. p. 5. megnézni = OSZK jelzet: FM3/3476 61. tekercs

Károlyi Alajosné grófné és gróf Teleki Tiborné = Vasárnapi Újság 1912. február 11. 59. évf. 6. sz. p. 111.

A gróf Károlyi-palota a Múzeum-utca és Eszterházy-utca sarkán = Vasárnapi Újság 1914. p. 287. F. 11X15 cm.

Grófok, akiktől palotákat rekviráltak = Új Szó 1919. január 23. p. 2. OSZK jelzet: FM3/4087 1. tekercs

[Szerdahelyi Sándor] -ys-: Paskievicstől a duráig = Szocializmus 1922. p. 85-89. HA 2766

Durini di Monza gróf és családja az olasz követségen = Pesti Napló Képes melléklete. 1927. július 3. p. 72-73.

Molnár Péter: Szövetségünk székháza = Magyar Építőművészet, 1953. 7-8. szám p. 197-203. /Magyar Építőművészek Szövetsége/

Károlyi Lajos volt palotája a Puskin-utcában = Természet és Társadalom 1954. p. 362. F. 10X13 cm

Károlyi Alajosné egykori palotája (Pollack M. tér) zenekari erkélyének rácsa. Leptér János budapesti műkovács mestermunkája. = Műemlékvédelem. 1980. No 4. p. 239.

Konrádyné dr. Gálos Magda: Az Ötpacsirta utca = Budapest. A főváros folyóirata. XVIII. évfolyam, 9. szám, 1980. szeptember p. 31-33.

Almási János: A különleges korona háza: ha a házak beszélnének... / Almási János. - Ill. == Heti Budapest - 1. évf. 16. sz. (1989), p. 4.

Bende Csaba: A Károlyi család levéltára = Műemléklap 3. évf. 2. sz. (1999), p. 10.

Bende Csaba: Paloták a Józsefvárosban. 1., Arisztokrata paloták a Józsefvárosban = Műemléklap 1. [r.] 3. évf. 12. sz. (1999) p. 6.

Bende Csaba: Paloták a Józsefvárosban. 2., A Pollack Mihály téri paloták. = Műemléklap 2. [r.] 4. évf. 1. sz. (2000) p. 14.

Bende Csaba: Paloták a Józsefvárosban. 6., Arisztokratapaloták a Józsefvárosban = Műemléklap 6. [r.] 4. évf. 7/8. sz. (2000) p. 21.

Bende Csaba: Műemlékek Józsefvárosban = Műemlékvédelem 46. évf. 1. sz. (2002), p. 55-63.

Kisnyomtatványok jegyzéke

Kny.D 2.735 / Kisnyomtatványtár

Nagyméltóságú özv. gróf Károlyi Alajosné ő excellenciájának és örököseinek összes birtokaiban megállapított tiszti és számviteli rendszabályok / Károlyi István, Budapest, 1891. Hornyánszky Viktor könyvny., 82 p.

PKG.én/A/26 / Kisnyomtatványtár

Hangos Magyar Világhíradó. Budapest, Magyar Film Iroda, [1931] Budapest, MTI nyomdája Színes; 31,5X23,5 cm Holzman.

PKG.én/A/120 / Kisnyomtatványtár

Magyar Világhíradó. Budapest: Magyar Film Iroda, [1934] Budapest, MTI nyomdája Színes; 31,5X23 cm Fassel L'ousa Ferenc (1915-2009).

PKG.én/A/239 / Kisnyomtatványtár

Magyar Világhíradó. Budapest: Magyar Film Iroda, [1937] Budapest, MTI nyomdája 1 plakát: színes; 31,5X23 cm Fassel L'ousa Ferenc (1915-2009).

PKG.én/A/240 / Kisnyomtatványtár

Magyar Világhíradó. Budapest: Magyar Film Iroda, [1937] Budapest, MTI nyomdája 1 plakát: színes ; 31,5X23 cm Fassel L'ousa Ferenc (1915-2009).

PKG.én/A/249 / Kisnyomtatványtár

Magyar Világhíradó. Budapest: Magyar Film Iroda, [1937] Budapest, MTI nyomdája 1 plakát: színes ; 31,5X23 cm Fassel L'ousa Ferenc (1915-2009).

Képek jegyzéke

A pesti Nemzeti Múzeum mögötti új épületek homlokzata = Az Ország Tükre. Budapesti Képes Közlöny. Pest, Felelős szerkesztő: Balázs Sándor. II. évfolyam, 34. szám, 1863. december 1. p. 401-402. OSZK jelzet: H 2695 vagy FM/801

Gróf Károlyi A. palotája a nemzeti múzeum mögött = Magyarország és a Nagyvilág 1866. p. 769. M. 15X23 cm. Haske rajza, Buxbaum-Schwartz A főhomlokzat, elől a kocsifelhajtón egy hintó. Ua. Képes Világ 1868. p. 181. 15X23 cm.

Gróf Károlyi Alajos palotája Pesten. = Képes Világ. Szépirodalmi Folyóirat. Szerkesztő: Vértesi Arnold. Kiadó: Deutsch Mór 1868. február vége. 3-4. füzet, 181 p. Haske rajza, Buxbaum-Schwartz a főhomlokzat, elől a kocsifelhajtón egy hintó. 15X23 cm. OSZK jelzet: FM3/8060 3. tekercs

Nemzeti Múzeum (háttérben a Károlyi Lajos (Alajos) palotájával) (1870-es évek) = Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (ettől kezdve: FSZEK Budapest (Bp.) gyűjtemény fényképgyűjtemény Klösz György 000011

Sztereokép a Károlyi-palota főhomlokzatáról, Gévay Béla, BTM Kiscelli múzeum 17096/3

Károlyi-palota főhomlokzatáról, Gévay Béla, BTM Kiscelli múzeum 17699/3

Esterházy utca, Károlyi-palota és a Lovarda, Wien-Bécs, 1873, BTM Kiscelli Múzeum F98.647

Lovarda és a Károlyi-palota, 1875 körül, ismeretlen fotós, BTM Kiscelli Múzeum 29.255

Kiállításfotó - az 1876. évi műipari kiállítás Károlyi Alajos palotájában – Schrecker Ignác fotó = Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 26369 <http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kiallitasfoto-az-1876-evi-muipari-kiallitas-karolyi-alajos-palotajaban/6776>

Kiállításfotó - az 1876. évi műipari kiállítás Károlyi Alajos palotájában – Schrecker Ignác fotó = Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 26370 <http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kiallitasfoto-az-1876-evi-muipari-kiallitas-karolyi-alajos-palotajaban/6777>

Kiállításfotó - az 1876. évi műipari kiállítás Károlyi Alajos palotájában – Schrecker Ignác fotó = Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 26371

<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kiallitasfoto-az-1876-evi-muipari-kiallitas-karolyi-alajos-palotajaban/6774>

Kiállításfotó - az 1876. évi műipari kiállítás Károlyi Alajos palotájában – Schrecker Ignác fotó = Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 26372
<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kiallitasfoto-az-1876-evi-muipari-kiallitas-karolyi-alajos-palotajaban/6778>

Kiállításfotó - az 1876. évi műipari kiállítás Károlyi Alajos palotájában – Schrecker Ignác fotó = Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 26373
<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kiallitasfoto-az-1876-evi-muipari-kiallitas-karolyi-alajos-palotajaban/6779>

Kiállításfotó - az 1876. évi műipari kiállítás Károlyi Alajos palotájában – Schrecker Ignác fotó = Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 26374
<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/kiallitasfoto-az-1876-evi-muipari-kiallitas-karolyi-alajos-palotajaban/6780>

A Műtörténelmi kiállításról. Mátyás király és Beatrix királyné = Magyarország és a Nagyvilág Felelős szerkesztő: Ágai Adolf XIII. évfolyam, 21. szám, 1876. május 21. (Kép a Műtörténelmi kiállításról. Mátyás király és Beatrix királyné p. 324.) p. 328. OSZK jelzet: FM 702. 7. tekercs

A Műtörténelmi kiállításról. Skander bég sisakja és Mátyás király pajzsa = Magyarország és a Nagyvilág Felelős szerkesztő: Ágai Adolf XIII. évfolyam, 22. szám, 1876. május 28. (Képek a Műtörténelmi kiállításról. p. 326-327.) p. 335.

Károlyi palota a Lovardával Klösz fotó 1877 körül = BFL XI. 916. 05/003 (6); Lásd még: BTM Kiscelli Múzeum Fényképtár 64.780.3 lásd még: Károlyi Alajos gróf palotája a mai Pollack Mihály tér és Múzeum utca sarkán, balra a második világháborúban elpusztult Nemzeti Lovarda; 1880 körül = Klösz György: Budapest, anno.... (Bp.,1979.) t.[58.]Bq 779/381 Bq 779/383 Bq 779/384 F. 18X22 cm. Jobbra a Múzeum utca és Szentkirályi utca sarkánál is álló épület látható.

Károlyi palota kert a gloriettel Klösz fotó 1877 körül = FSZEK Bp. Gyűjtemény fényképtár 000237 ; Lásd még: BTM Kiscelli Múzeum Fényképtár 64.780.5 lásd még:

Károlyi palota kert a hátsó homlokzattal Klösz fotó 1877 körül = FSZEK Bp. Gyűjtemény fényképtár 010224; Lásd még: BTM Kiscelli Múzeum Fényképtár 64.780.4

Károlyi palota kert kapu Klösz fotó 1877 körül = FSZEK Bp. Gyűjtemény fényképtár 000238; Lásd még: BTM Kiscelli Múzeum Fényképtár 64.318

Károlyi palota télikert Klösz fotó 1877 körül = FSZEK Bp. Gyűjtemény fényképtár 000239; Lásd még: BTM Kiscelli Múzeum Fényképtár 64.304

A tavasz ünnepély = Vasárnapi Újság, 1880. május 9. 27. évfolyam, 19. szám p.320.

Rückwardt, Hermann Oskar (1845-1919) (fényképész) Károlyi Alajos gróf palotája, Ybl Miklós építész [Fénykép] = Palais des Grafen Alois Karolyi, Architekt Nicolaus Ybl / Rückwardt Armin porosz királyi és bajor királyi udvari fényképész fényképezése és fénynyomata Berlinben, 1889. Terjedelem: fotó pozitív, fénynyomat, monokróm; 32X26 cm, (teljes méret: 47X36 cm). Szerzőségi adat forrása: nyomtatott monogram és évszám. A palota főhomlokzata. Kocsifelhajtó. Jogok: FSZEK Gyűjtemény: Budapest-képtár: 0801B:FT 000490 Védett

Károlyi Alajos gróf palotája. = Rückwardt, Hermann: Archit. Studienbl. aus Bp. Berlin, [1890.] t. 10. Bf 725/111 F. 26X35 cm. Hermann Rückwardt felv. Főhomlokzat.

Lovarda és Károlyi-palota, azonosítatlan fotós, 1890 körül = FSZEK Bp. Gyűjtemény 010589

Károlyi-palota. = Budapesti Látogatók Lapja 1892. No 3. . p. VIII. F. 17X24 cm. Klösz György felvétele. A palota képe jobb oldalról az azóta elpusztult Lovarda épületével

Budapesti képek: A gróf Károlyi-palota a Múzeum mögött = Ország-Világ. Szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap. (1897-1938.) Szerkesztő: dr. Váradi Antal XIV. évfolyam. 36. szám, 1893. szeptember 3. p. 585. 17X24 cm; OSZK jelzet: FM3/687 12. tekercs

A gróf Károlyi palota az Eszterházy utcában = Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képekben. IX. kötet, Magyarország 3. kötet. Magyarország /Rudolf trónörökös főherceg közreműködésével/ Budapest, 1893. Magyar Királyi Államnyomda p. 109. Háy Gyula rajza, Morelli metszete. 10X13 cm lásd még: A gróf Károlyi-palota az Eszterházy-utcában = Hungary 1906. No 12. p. 2. 10X13 cm; Háy Gyula rajza, Morelli metszete. A Károlyi palota, mellette a Lovarda utcaképpel.

A „Fehér Kereszt” egyesület ünnepélye = Vasárnapi Újság 1894. február 18. 7. szám, XLI. évf. p. 109-110. 3 kép a télikertől

Nemzeti Lovarda a Károlyi palotával, Erdélyi Mór fotós, 1896 =BTM Kiscelli Múzeum 107.108

Gróf Károlyi Alajos palotája. A tükör-folyosó. = M. Iparműv. 1897-98. p. 212. F. 8X 10 cm.

Gróf Károlyi Alajos palotája. A táncterem tükörfalának részlete. = Magyar Iparművészet 1897-1898. p. 213. F. 10X13 cm. lásd még: Iparművészeti Múzeum Fotó Leltára (ettől kezdve: IMM FLT) 4481

Gróf Károlyi Alajos palotája. - A táncterem zenekari emelvény felőli része. = Magyar Iparművészet 1897-1898. p. 214. F. 11X13 cm. lásd még: IMM FLT 5908

Gróf Károlyi Alajos palotája. - A zöld fogadó szalon. = Magyar Iparművészet 1897-98. p. 211. F. 13X15 cm.

A Gróf Károlyi-palota a Múzeum-utca és Eszterházy-utca sarkán = Vasárnapi Újság 1914. p. 287. F. 11X15 cm

Bálterem, 1898, ismeretlen fotós = IMM FLT 17355

Bálterem zenekari karzat és ajtó, 1898, ismeretlen fotós = IMM FLT 5909

Táncterem pihenő helyisége, IMM FLT 17.371/1-36 abból a 7. oldal

Üdvözlét Budapestről Gruss aus Budapest (Nemzeti Lovarda) képes levelezőlap 1899
Megjelenés helye: Drezda – Budapest = OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár Az eredeti digitális kép adatai árnyalatos, 3543*2244 pixel Forrás: <http://www.kepkonyvtar.hu/> 2013. szeptember 4.

Károlyi Alajos palotája (Bp., Esterházy u., ma Pollack M. tér), szalon 1900 körüli - Weinwurm, Antal (1845-) / fényképész Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 6067
17X29 cm <http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/interiorfoto-karolyi-alajos-palotaja-bp-esterhazy-u-ma-pollack-m-ter-szalon/5352#sthash.6BxDnUWs.dpuf>

Károlyi Alajos palotája (Bp., Esterházy u., ma Pollack M. tér), sarokszalon 1900 körüli - Weinwurm, Antal (1845-) / fényképész Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 6066 22X16 cm
<http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/interiorfoto-karolyi-alajos-palotaja-bp-esterhazy-u-ma-pollack-m-ter-szalon/5352#sthash.6BxDnUWs.dpuf>

Károlyi Alajos palotája (Bp., Esterházy u., ma Pollack M. tér), földszinti empírszalon 1900 körüli - Weinwurm, Antal (1845-) / fényképész Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 6052 14,5X22 cm <http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/interiorfoto-karolyi-alajos-palotaja-bp-esterhazy-u-ma-pollack-m-ter-un-empire-szalon/5350#sthash.Kzjw6Cfv.dpuf>

Károlyi Alajos palotája (Bp., Esterházy u., ma Pollack M. tér), emeleti grófi dolgozószoba 1900 körüli - Weinwurm, Antal (1845-) / fényképész Iparművészeti múzeum: Adattár – fényképgyűjtemény: FLT 6052 23X29 cm <http://gyujtemeny.imm.hu/gyujtemeny/interiorfoto-karolyi-alajos-palotaja-bp-esterhazy-u-ma-pollack-m-ter-dolgozoszoba/5353#sthash.QNobx5Vm.dpuf>

Károlyi palota főhomlokzata, 1900 körül, ismeretlen fotós = BTM Kiscelli Múzeum F79.216

Károlyi palota főhomlokzata, 1900 körül, ismeretlen fotós = BTM Kiscelli Múzeum F79.1078

Károlyi palota főhomlokzata, 1900 körül, ismeretlen fotós = BTM Kiscelli Múzeum F10.521

A Gróf Károlyi-palota a Múzeum-utca és Eszterházy-utca sarkán = Vasárnapi Újság 1914. p. 287. F. 11 X 15 cm FSZEK BP. Gyűjtemény 020461

Lotz Károly freskója az előcsarnokban (Apollón quadrigán), ismeretlen fotós, 1920-as évek, KÖH 019.675, lásd még: Magyar Nemzeti Galéria Fotótár, lásd még: Szvoboda Gabriella

Durini di Monza olasz követ fogadása a Károlyi palota kertjében [Fénykép] [1920-as évek] Terjedelem: fotó pozitív, zsel. ezüst, monokróm; 17X22,5 cm, (teljes méret: 18x24,5 cm) Megjegyzések: Lapra kasírozva Jogok: FSZEK Gyűjtemény: Budapest-képtár Táragszavak: Monza, Durini de (1876-1933) Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája FSZEK jelzet: 0801B:FT: 021075 Védett

Táncterem, 1927, Déry-Merényi 2000 Déry Attila, Merényi Ferenc: Magyar építészet 1867-1945. Budapest, 2000. Urbino avagy Déry Attila: Budapest eklektikus épületszobrászata. Budapest, 1991. 95, 102, 126. KÖH fotótár neg.: 058.570

Balogh Rudolf (1879-1944): A követség gobelines nagy ebédlője [Fénykép] / Balogh Rudolf felv. Dátum: 1927. Terjedelem: fotó: pozitív, nyomtatott reprodukció, monokróm; 13x19 cm Megjegyzések: Jogok: FSZEK Táragszavak: Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája Szabad táragszavak: palota terem belső felvétel 1927 Egyéb nevek: Károlyi Alajos (1825-1889) In.: Pesti napló ... képes melléklet. - 1927. július 3. p. 72.

Balogh Rudolf (1879-1944): Durini di Monza olasz követ feleségével és négy kislányával a követség kertjében [Fénykép] / Balogh Rudolf felv. Dátum: 1927. Terjedelem: fotó: pozitív, nyomtatott reprodukció, monokróm; ?X? cm Megjegyzések: Jogok: FSZEK Táragszavak: Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája Szabad táragszavak: palota terem belső felvétel 1927 Egyéb nevek: Károlyi Alajos (1825-1889) In.: Pesti napló ... képes melléklet. - 1927. július 3. p. 72.

Balogh Rudolf (1879-1944): Durini di Monza grófkisasszony nagy mezőkövesdi babájával. [Fénykép] / Balogh Rudolf felv. Dátum: 1927. Terjedelem: fotó: pozitív, nyomtatott reprodukció, monokróm; ?X? cm Megjegyzések: Jogok: FSZEK Tárgyszavak: Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája Szabad tárgyszavak: palota terem belső felvétel 1927 Egyéb nevek: Károlyi Alajos (1825-1889) In.: Pesti napló ... képes melléklet. - 1927. július 3. p. 72.

Balogh Rudolf (1879-1944): Ercole Durini di Monza gróf budapesti olasz követ [Fénykép] / Balogh Rudolf felv. Dátum: 1927. Terjedelem: fotó: pozitív, nyomtatott reprodukció, monokróm; ?X? cm Megjegyzések: Jogok: FSZEK Tárgyszavak: Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája Szabad tárgyszavak: palota terem belső felvétel 1927 Egyéb nevek: Károlyi Alajos (1825-1889) In.: Pesti napló ... képes melléklet. - 1927. július 3. p. 73.

Balogh Rudolf (1879-1944): Budoár a követségi palota földszintjén [Fénykép] / Balogh Rudolf felv. Dátum: 1927. Terjedelem: fotó: pozitív, nyomtatott reprodukció, monokróm; ?X? cm Megjegyzések: Jogok: FSZEK Tárgyszavak: Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája Szabad tárgyszavak: palota terem belső felvétel 1927 Egyéb nevek: Károlyi Alajos (1825-1889) In.: Pesti napló ... képes melléklet. - 1927. július 3. p. 73.

Balogh Rudolf (1879-1944): A kis ebédlő [Fénykép] / Balogh Rudolf felv. Dátum: 1927. Terjedelem: fotó: pozitív, nyomtatott reprodukció, monokróm; ?X? cm Megjegyzések: Jogok: FSZEK Tárgyszavak: Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája Szabad tárgyszavak: palota terem belső felvétel 1927 Egyéb nevek: Károlyi Alajos (1825-1889) In.: Pesti napló ... képes melléklet. - 1927. július 3. p. 73.

Balogh Rudolf (1879-1944): A nagy előcsarnok [Fénykép] / Balogh Rudolf felv. Dátum: 1927. Terjedelem: fotó: pozitív, nyomtatott reprodukció, monokróm; ?X? cm Megjegyzések: Jogok: FSZEK Tárgyszavak: Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája 1927 Egyéb nevek: Károlyi Alajos (1825-1889) In.: Pesti napló képes melléklet. - 1927. július 3. p. 73. lásd még Télkert, 1927 = Építészeti Múzeum, lásd még: MTVA Központi Irattár, Házgondnoksági iratok Károlyi palota

Télkert a latin jelmondatos párkánnal, 1927 = Építészeti Múzeum, lásd még: MTVA Központi Irattár, Házgondnoksági iratok Károlyi palota

[Károlyi-palota, a Nemzeti lovarda, a Festetich- és az Esterházy-palota] [Fénykép] Dátum: [1930-as évek] Terjedelem: fotó: pozitív, zsel. ezüst, monokróm; 19X24 cm, (teljes méret:

19,5X24,5 cm) Megjegyzések: A címet a feldolgozó adta Szerző: azonosítatlan személy Kartonra ragasztva Jogok: FSZEK

A Nemzeti lovarda és a Károlyi-palota, 1935. január 8.] [Fénykép] Dátum: [1935] Terjedelem: fotó: poz., zsel. ezüst, monokróm ; 9X12 cm, (teljes méret: 24,5X18 cm) Megjegyzések: A címet a feldolgozó adta. Szerző: azonosítatlan személy Kartonra ragasztva Jogok: FSZEK Gyűjtemény: Budapest-képtárház Tárgyszavak: Ybl Miklós (1814-1891) Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 4. Nemzeti Lovarda Budapest. 8. kerület. Pollack Mihály tér 3. Károlyi Alajos palotája Gyűjtemény: Budapest-képtárház

Magyarország történelme, földje, népe, élete, gazdasága, irodalma, művészete Vereckétől napjainkig. Írták és szerk.: Albrecht királyi herceg, Andrássy Gyula [et al.] 2. köt. Budapest, [1937] p.432. FSZEK jelzet: Bq 943/718 9X12 cm.

Ybl Ervin: Lotz Károly élete és művészete. Budapest, 1938. p. 87-92.

Károlyi-palota főhomlokzata, 1940 körül, ismeretlen fotós, KÖH fotótár 018.965 lásd még a tükörképe Ybl Ervin: Ybl Miklós 1814-1891. = Természet és Társadalom CXIII. évfolyam, 6. szám, 1954. június p. 362. 10X13 cm Kép: Károlyi Lajos volt palotája a Puskin utcában (tükrözött kép, kis kertekkel az olasz követségi időkből) lásd még: Károlyi Lajos volt palotája a Puskin-utcában = Budapest Lexikon., Pollack Mihály tér Budapest, 1973. p. 964. B 033/13 7X9 cm lásd még: Károlyi Lajos volt palotája a Puskin-utcában = A főhomlokzat képe a Múzeum u. irányából. Ybl Ervin: Ybl Miklós. Bp., 1956. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 72. kép. Bq 927/114 16X20 cm; repr. 4X6 cm lásd még: A volt Károlyi-palota, Budapest = Gerő László: Az építési stílusok. Budapest, 1957. p. 88-89. között: F. 16X23 cm. Főhomlokzat lásd még: Ybl Miklós: A gróf Károlyi palota az Esterházy utcában = Kismarty Lechner Jenő: Építőművészetünk a XIX. sz. második felében. Budapest, 1945. p. 26. B 720/16 F. 11X12 cm. Homlokzat totál képe.

A gróf Károlyi-palota az Eszterházy-utcában = Halász Gábor: Magyar századvég. Budapest, 1944. p. 60. FSZEK jelzet: B 308/191 10X14 cm

Kismarty-Lechner Jenő: Építőművészetünk a XIX. század második felében Budapest, 1945. p. 26.

Téli kert kiegészítő 1945. Molnár Péter: Szövetségünk székháza = Magyar Építőművészet, 1953. 7-8. szám p. 197-203. /Magyar Építőművészek Szövetsége/

A Károlyi palota kiegészítő homlokzati képe, hiányzó tetőszerkezettel (1945.) = BFL XV. 17.

e.306 Budapesti Műemlékfelügyelőség iratai 1231. doboz

A Károlyi palota sarka és az Almássy palota sarka a Múzeum utcából (1952.) = BFL BFL XV. 17. e.306 Budapesti Műemlékfelügyelőség iratai 1231. doboz

Ybl Ervin: Ybl Miklós 1814-1891. = Természet és Társadalom CXIII. évfolyam, 6. szám, 1954. június p. 362. 10X13 cm Kép: Károlyi Lajos volt palotája a Puskin utcában (tükrözött kép, kis kertekkel az olasz követségi időkből)

A Bunker mögötti garázssor az '50-es években háttérben a Károlyi palotával. = Rádió Múzeum Fényképtár 200.

A Bunker mögötti garázssor az '50-es években háttérben a Károlyi palotával. = Rádió Múzeum Fényképtár 201.

Károlyi palota 1950-es évek eleje oldalt a Bunker és az Esterházy palota = Magyar Rádió és Televízió Múzeum Fényképtára 153.

Károlyi palota háttérrel tankok 1956. = FSZEK Budapest Gyűjtemény Nagy József felvétele 056051

A Pollack Mihály tér 1956-ban = Fortepan 39990

Károlyi Lajos volt palotája a Puskin-utcában = Műemlékvédelem 1960. p. 157. 9X13 cm;

Károlyi Lajos volt palotája a Puskin-utcában = Zakariás G. Sándor: Budapest Budapest, 1961. p. 160-161. között. B 725/438 8X14 cm

A gloriette fényképes felmérése. Nánási Sándor fotója 1966. = BFL XV. 17. e. 306. BMF 998. doboz

A romos gloriette a Károlyi bérház tűzfala előtt. Nánási Sándor fotója 1966. = BFL XV. 17. e. 306. BMF 998. doboz 11 fotó

A romos gloriette a Károlyi bérház tűzfala előtt. Nánási Sándor fotója 1966. = BFL XV. 17. e. 306. BMF 998. doboz 12 fotó

A gloriette sérült domborműve a bontás előtt. Nánási Sándor fotója 1966. = BFL XV. 17. e. 306. BMF 998. doboz 24 fotó

A romos gloriette oszlopa bontás előtt. Nánási Sándor fotója 1966. = BFL XV. 17. e. 306. BMF 998. doboz 30 fotó

A Pollack Mihály téri rádióépület-csoport új tagja, a későbbiekben hangversenyeremnek otthont adó most helyreállított homlokzatú egykori Károlyi-palota. 1970. MRT Rádió- és Televízióújság. A Magyar Rádió és Televízió műsoros hetilapja (MTI-Csikós) 1972.06.12 - 06.18. 24. szám p. 1.

Károlyi Lajos volt palotája a Puskin-utcában = Budapest Lexikon. Budapest, 1973. p. 964. B 033/13 7X9 cm

A Károlyi Alajos-féle palota csarnok = Gerő László: Pest-Buda építése az egyesítéskor. Budapest, 1973. p. 182. B 720/62 F. 12X18 cm. Klösz György felv. 1890 körül

Károlyi palota Pollack Mihály téri homlokzat részlete a kocsi aláhajtóval 1973. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota kertfelőli homlokzat 2. 1975. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota átrium a kert felé nézve 1975. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota átrium a kert felé nézve 1975. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota átrium a kert felé nézve 1975. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota átrium a Múzeum utca felőli homlokzatának emeleti részlete 1975. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota átrium a Nemzeti Lovarda felőli homlokzatának emeleti részlete 1975. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota átrium a Múzeum utca felőli homlokzata 1975. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota kertfelőli homlokzat 2. 1975. = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai 1. doboz Fehér András: A Károlyi palota tanulmányi terv – a Bp., VIII. ker. Pollack Mihály tér 10. volt Károlyi palota – ideiglenes átalakítási tervéről a MR részére első ütem. 1975.

Károlyi palota kertfalának maradványai. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota kertfalának maradványai az eredeti kapunál. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota kertfalának maradványai az eredeti kapunál. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota kertfal maradványainak bérház közeli része. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota kertfalának maradványai a gazdasági bejárattal. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, MTV emeleti 9. számú bútorraktára a Pollack Mihály téri homlokzaton, Nemzeti Lovarda felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, MTV emeleti 9. számú bútorraktára a Pollack Mihály téri homlokzaton, Múzeum utcai sarok felé. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, MTV emeleti 9. számú bútorraktára a Pollack Mihály téri homlokzaton, Múzeum utca felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, MTV emeleti 9. számú bútorraktára a Pollack Mihály téri homlokzaton, Múzeum utcai sarok és a fölépcsőház felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti kis bútorraktár a volt Nemzeti Lovarda felőli homlokzaton. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti folyosószakasz a volt Nemzeti Lovarda felőli oldalon a kert felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti folyosószakasz a volt Nemzeti Lovarda felőli oldalon a Pollack Mihály tér felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, MTV emeleti 7. számú bútorraktára a téli kert felőli homlokzaton, volt Nemzeti Lovarda felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, MTV emeleti 7. számú bútorraktára a téli kert felőli homlokzaton, a Múzeum utca és fölépcső felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti kis bútorraktár a volt Nemzeti Lovarda felőli homlokzaton. a Pollack Mihály tér felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti folyosószakasz a kert felőli oldalon a Múzeum utca felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti nagy bútorraktár tér a kert felőli homlokzaton, a kert felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti folyosószakasz a Múzeum utca felőli oldalon a Pollack Mihály tér felé nézve. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti ablakraktára Múzeum utca és kert felőli sarkon. 1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti tér, a Múzeum utcai homlokzaton, Pollack Mihály tér felé nézve.
1975 körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi palota, emeleti ablakraktára Múzeum utca és kert felőli sarkon, kert felé nézve. 1975
körül FÉNYSZÖV = MTVA Központi Irattár Házgondnokság iratai Károlyi palota

Károlyi Alajos gróf palotájának kertje 1880 körül = Klösz György: Budapest, anno....
(Bp.,1979.) t.[58.]Bq 779/381 Bq 779/383 Bq 779/384 F. 18X22 cm. Jobbra a Múzeum utca
és Szentkirályi utca sarkánál is álló épület látható.

Károlyi-palota. Pollack Mihály tér 3. = Konrádyné dr. Gálos Magda: Az Ötpacsirta utca =
Budapest. A főváros folyóirata. XVIII. évfolyam, 9. szám, 1980. szeptember p. 31. 7X8
cm(olasz követség idejéből)

Almási János: A különleges korona háza: ha a házak beszélnének... / Almási János. - Ill. ==
Heti Budapest - 1. évf. 16. sz. (1989), p. 4.

Nyisztor Lóránd: A Nagy-károlyi gróf Károlyi család és székhelyeik története. Debrecen,
2005. (Benne: Éble Gábor: A Nagy-károlyi gróf Károlyi család leszármazása. Budapest,
1913.) p. 265.

Neubauer Róbert fotói (3 darab) a Károlyi-palotáról, a Rádió Olasz-épületéről 2005,
Rádiótörténeti Múzeum felkérésére

Sávoly Tamás fotói (5 darab) a téli kert részleteiről, frízéről, és kiégett latin nyelvű
felirattöredékéről, 2010.

Kuti Sándor fotói (25 darab) a téli kertről, melléklépcsőről, lapostetőről, üveggúláról,
tetőbádogozásról, 2013.

Patak Gergely, a szerző fotói (30 darab) a palota épületének felméréséről, alagsori elektromos
ellátó központ tereiről, földszinti üres termekről, volt rásíomúzeum tereiről, a téli kertről, az
emeleti teraszról, kerti homlokzatról, bérház tűzfaláról, 2013.

Filmhíradók jegyzéke

Magyar Híradó 208. - 1928. február (5-én MTI Napi hírek / Napi tudósítások (1920-1944)
1928. február 3. péntek / 22. oldal) A budapesti olasz fascio felállította Durini di Monza gróf,
olasz követ mellszobrát. 00:26:35

A világ két legjobb kardvívó nemzete a Károlyi palota kertjében. = OSZK Multimédiatár
Magyar Híradó 215. 1928. március (29. újság beszámoló a 31-iki érkezésről) A világ két

legjobb kardvívó nemzete – az olaszok és a magyarok vívóinak erőpróbája (az olasz kir. követség kertjében, a gloriète és a szökőkút előtt. Eszterházy utca 40, ma Pollack Mihály tér)
A magyar vívók 13:8 arányban győztek a nagyszerű olasz vívók felett 1:00:36 – 1:00:47 Az olasz vívók Durini di Monza gróf olasz követtel 01:01:28 A magyar vívók Santelli vívómesterrel 01:01:38

Budapest népe az olasz követség előtt tüntet az olasz-magyar barátság mellett.= OSZK Multimédiatár Magyar Híradó 218. - 1928. április (28.) Budapest népe az olasz követség előtt tüntet az olasz-magyar barátság mellett. Hatalmas tömegben vonult Budapest népe az olasz követség elé, ahol lelkesen tüntetett az olasz-magyar barátság mellett és a trianoni béke ellen. (tér képe, csak a balkon részlete látszik. 00:13:12-00:15:10

Mario Arlotta az új budapesti olasz követ átnyújtotta kormánya megbízólevelét. = OSZK Multimédiatár Magyar Híradó 311. - 1930. január (február 1. MTI Napi hírek/Napi tudósítások (1920-1944) 1930. február 1. szombat / 19. oldal) Mario Arlotta az új budapesti olasz követ átnyújtotta kormánya megbízólevelét. (Az olasz királyi követség lépcsőjén, Budapest, Eszterházy utca 40. díszegyenruhában áll a követ és kísérete) 06:35

Magyar Híradó 374. - 1931. április Arlotta Lilian(a) a budapesti olasz követ leányának esküvője (a budapesti belvárosi plébánia templomban április 15.)

Don Ascanio Colonna az új budapesti olasz követ = OSZK Multimédiatár Magyar Világhíradó 451. - 1932. október. Don Ascanio Colonna az új budapesti olasz követ <http://www.filmintezet.hu/uj/hirado/heti/index.php?y=keres> 2013. április 8.

Hóman Bálint és Colonna herceg búcsúzik 200 Olaszországba induló magyar diáktól = OSZK Multimédiatár Magyar Világhíradó 649. - 1936. július Hóman Bálint és Colonna herceg búcsúzik 200 Olaszországba induló magyar diáktól (Az olasz királyi követség kertjéből indulnak, Eszterházy utca 40.) 00:24:7

Az Emericana ifjúsága az olasz követség előtt ünnepelte Mussolinit = OSZK Multimédiatár Magyar Világhíradó 664. - 1936. november Az Emericana ifjúsága az olasz követség előtt ünnepelte Mussolinit (beszéd a követség előtt, szónok és követ) 00:03:10

Magyar Világhíradó 685. - 1937. április Magyar-olasz kardvívómérkőzés 19:17, Magyar Filmintézet

III. Viktor Emánuel olasz király Magyarországon = OSZK Multimédiatár Magyar Világhíradó 692. - 1937. május III. Viktor Emánuel olasz király Magyarországon (00:09:22)

A budapesti fascio új tagjainak felavatása a követségi palotájának kertjében, = Filmhíradók Online Magyar Világhíradó 701. - 1937. július

fáklyás Ünneplő tüntetés Budapesten az olasz és német követség előtt = OSZK Multimédiatár Magyar Világhíradó 767. - 1938. november fáklyás Ünneplő tüntetés Budapesten az olasz és német követség előtt (00:45:25)

Ruténföld hazatérése,= Filmhíradók Online, Magyar Világhíradó 787. – 1939. március

Hazatérés a bécsi döntés után = Filmhíradók Online **1940. szeptember** Magyar Világhíradó 863.

Ybl Miklós emléke = Filmhíradók Online **1941. január** Magyar Világhíradó 884.

Philippo Anfuso az új követ átvette hivatalát. Filmhíradók Online 1942. január Magyar Világhíradó 934. Új olasz követ (00:18:35)

Gyászünnepség Budapesten Franco Vellani Dionisi olasz haditudósító emlékére = Filmhíradók Online 1942. október Magyar Világhíradó 975. Gyászünnepség Budapesten Franco Vellani Dionisi olasz haditudósító emlékére MFI 1010 (00:43:15)

Tervanyagok jegyzéke

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL XV 17.f.331 55/1-156-os jelzetek, 194 tervlap, **Ybl Miklós ajánlati, beadvány tervei, engedélyezési tervei, kivitelezési tervei, részlettervei**

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL XV.17.b.312 187/1863, XV.17.b.312 Pest szabad királyi város Építő Bizottmányának tervei, **építészeti terv, Ybl Miklós, egyemeletes palota**

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL XV 17.f.331.b 55/14b jelzet, XV.17.f.331.b –Ybl Miklós tervei/ Károlyi Alajos (Károlyi Lajos) gróf palotája. **A beadványi terv homlokzattervének borítója**, Felirat: Jelen terv f. év 19145/678 ÉB 1863 sz. alatt tanácsilag jóváhagyott. Pest, 1863. július 28. Bolczér Alajos tan. kiadó. Graf Louis von Károlyi Ecke der Museum u. Herbstgasse, Ansich

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL - XV.17.f.331.b - a2/2 jelzet, XV.17.f.331.b –Ybl Miklós tervei/ építészeti, alaprajz, metszet, nézet ügýtípus/ Azonosítatlan kút. Udvari kút alaprajza, metszete és nézete.→**a kert Lovarda felé eső táblás kő kerítésében elhelyezett falikút terve. Beazonosította: Patak Gergely**

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL - XV.17.f.331.b - a21/16 jelzet, XV.17.f.331.b –Ybl Miklós tervei/ építészeti, részlet ügýtípus/ Azonosítatlan alaprajzrészletek. Homlokzati

alaprajzi részlet ablakok kőkeretezésével. **→Főhomlokzati kocsifelhajtó alaprajzi részlete a csapadékvíz elvezető ejtőcső, kő és téglapillérek tervével. Beazonosította: Patak Gergely**

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL - XV.17.f.331.b - a28/8 jelzet, XV.17.f.331.b –Ybl Miklós tervei/ építészeti, részlet ügýtípus/ Azonosítatlan szerkezeti tervek, tetők, felülvilágítók. Aláfeszített acél tartószerkezet metszete, nézete. Felirat: Blatt N 2, Detail Construction der Sprengbalken Zeichnung **→a téli kert aláfeszített acél tartószerkezet tervei. Beazonosította: Patak Gergely**

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL - XV.17.f.331.b - a29/16 jelzet, XV.17.f.331.b –Ybl Miklós tervei/ építészeti, részlet ügýtípus/ Azonosítatlan lépcsőház-, előlépcső-, külsőlépcső-tervek. Palotán belüli főlépcső alaprajza, metszete falnézetekkel és részletek. **→a palota felülvilágított díslépcsőjének részlettervei és falnézetei. Beazonosította: Patak Gergely**

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL - XV.17.f.331.b – a33/1b jelzet, XV.17.f.331.b –Ybl Miklós tervei/ építészeti, részlet ügýtípus/Azonosítatlan kerítéstervek. Talapzaton álló vaskerítés kétszárnyú kapuval alaprajza és előlnézete **→a Lovarda és a Főhomlokzat közötti rövid szakaszának kovácsolt vas kerítés terve, metszetei, a megvalósulttal megegyező kiképzéssel. Beazonosította: Patak Gergely**

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL - XV.17.f.331.b – a33/4 jelzet, XV.17.f.331.b –Ybl Miklós tervei/ építészeti, részlet ügýtípus/Azonosítatlan kerítéstervek. Díszes kovácsoltvas kerítés kétszárnyú rácsos kapuval, nézet **→a Lovarda és a Főhomlokzat közötti rövid szakaszának kovácsolt vas kerítés terve, nézete, a megvalósulttal megegyező kiképzéssel. Beazonosította: Patak Gergely**

Budapest Főváros Levéltára, HU BFL - XV.17.f.331.b - 93/11 jelzet, XV.17.f.331.b –Ybl Miklós tervei/ építészeti, homlokzat ügýtípus/ Nemzeti Lovarda. A Pollack Mihály tér keleti oldala a Bródy Sándor utca és a Múzeum utca között. A Festetics-palota, a Nemzeti tornacsarnok, a Nemzeti Lovarda és a Károlyi-palota homlokzata dátum: 1858 **→valószínűleg a dátum 1862-63, mivel megegyezik a fotóval: „A pesti Nemzeti Múzeum mögötti új épületek homlokzata”. Ybl Miklós építésztől (Képünkhöz) = Az Ország Tükre. Budapesti Képes Közlöny. Pest, Felelős szerkesztő: Balázs Sándor. II. évfolyam, 34. szám, 1863. december 1. p. 401-402. OSZK jelzet: H 2695 vagy FM/801, módosította: Patak Gergely**